

LA CONFRARIA DE SANT MIQUEL DEL PONT D'ARMENTERA (1756-1875) I EL GREMI DE SANT MIQUEL ARCÀNGEL DE BRÀFIM (1771-1823). DOS MODELS D'ORGANITZACIÓ MENESTRAL TÈXTIL A LA RIBA DEL GAIÀ A FINALS DE L'ANTIC RÈGIM

Manuel Maria Fuentes i Gasó

1. INTRODUCCIÓ

La indústria tèxtil fou a Catalunya un factor decisiu de cara al seu desenvolupament econòmic durant els segles XVIII i XIX. Aquest fet ens ha mogut a estudiar dos models diferents d'organització menestral tèxtil a la riba del Gaià. Una confraria del Pont d'Armentera i un gremi de Bràfim. En el cas del Pont d'Armentera, com ja hem estudiat en altres ocasions, la seva aportació a la indústria tèxtil fou fonamental i l'hem documentada des del segle XIII. Quant a Bràfim, encara no podem avaluar suficientment la importància de la seva indústria tèxtil. Malgrat això, ens sembla que aquest petit estudi ens permetrà d'acostar-nos a l'organització social i professional del sector tèxtil, un aspecte poc conegut de la vida menestral a les nostres contrades. La documentació estudiada pertany als fons parroquials del Pont d'Armentera i de Bràfim, sèrie parroquial i subsèrie confraries, respectivament, que se serva a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona.¹

El 19 de març del 1756 es fundava a la vila del Pont d'Armentera una confraria de menestrals, teixidors de lli i de llana i d'altres oficis sota la protecció de Sant Miquel Arcàngel. Hom feia constar que antigament a la vila ja hi havia hagut una altra confraria de teixidors de lli i de llana sota el seu patrocini. L'any 1590 existia al Pont d'Armentera una confraria de teixidors sota l'advocació de l'Arcàngel Sant Miquel.² En els comptes

¹ AHAT-Parròquies. El Pont d'Armentera. Llibre de la confraria de Sant Miquel, núm. 68. c. 13 (1756-1875) i Bràfim. Llibre de les confraries de la Mare de Déu del Roser, de Sant Miquel i de la Minerva, núm. 22. c. 10. (1770-1831).

² AHAT-Parròquies. El Pont d'Armentera. Llibre de comptes de l'església, núm. 52. (1589-1599), sf. El 17 de setembre del 1590 trobem Joan Grimau i Joan Teixidor "procuradors de la confraria del gloriós Sanct Michel en l'any més proppassat que comptarem 1589".

anuals del 1616 hom anotava els “sis dines que pague cada texidor quiscun any” i que Ramon Nigó havia de pagar a la confraria pel seu nebot Joan Monroia “per lo parar lo taler deu sous”.³ La quota d’ingrés per “parar lo taler” ens fa pensar que possiblement la confraria actuava aleshores com a gremi. És a dir, que qualsevol teixidor de lli o de llana que s’instal·lava a la vila estava obligat a ingressar-hi com a confrare i a seguir les ordinacions que regulaven l’exercici d’aquesta menestralia.

Malgrat el que hem dit, sembla que, en algun moment, la confraria estigué sota protecció de la Mare de Déu de l’Esperança. Així, doncs, el 20 de setembre de 1712 els “paratores et confratres confratriae Beate Virgine Mariae de Esperansa in dicta ecclesiam parrochiali villae del Pont de Armentera” nomenaven un procurador que tingués cura dels seus afers.⁴ Que hom esmenti solament els paraires ens fa pensar que potser aquests constituïren una confraria pròpia independent de la dels teixidors. En la visita pastoral de 1648 trobem un altar dedicat a la Mare de Déu de l’Esperança. No sabem si els paraires hi erigiren allí la seva confraria. Amb el pas del temps la confraria dels teixidors de lli i de llana sembla que s’havia esllanguit. El 1756 els menestrals, teixidors de lli i de llana i d’altres oficis fundaven una confraria en l’antic altar de Sant Miquel. Tanmateix, aquests feien constar, que “se proposà que tenint en la Iglésia de dita vila altar, ó retaule, y tabernacle del gloriós Arcàngel Sant Miquel, constant al llibre de la Iglésia com en temps passat tenian dit gloriós Archàngel confraria dels teixidors de lli y llana, la que era adorno de la Iglésia y veneració del dit Archàngel”.⁵ Les ordinacions de la nova confraria foren aprovades el dia 7 d’agost del 1756 pel Dr. Marià Martí i Estalella, vicari general de l’arquebisbe Jaume de Cortada i Bru. Des del 1756 el lloc habitual de reunió de la confraria fou “la casa dita

³ *Ibíd.*, sf. Comptes de 13 de desembre del 1616.

⁴ AHAT-Parròquies. El Pont d’Armentera. núm. 63a. c. 11. Divers (s. XVI-XVIII). Procura de 20 de setembre del 1712. “Noverint universi quod. Nos Paulus Martí, Damianus Vergés et Jacobus Mortró, aani currenti procuratores paratorum pannorum lanae ville del Pont de Armentera, sub invocatione Beate Virigine Mariae de Esperansa, in ecclesiam Parrochialis dictae ereccte institute et fundatae; Aloixus Ollé, Joannes Solé, Benedictus Martí, Paulus Miró, Josephus Torrell, Joannes Foguet, Josephus Martí, Joannes Foguet, minor, Jacobus Foguet, Joannes Xim Torelló, Isidorus Amat, Joannes Tous et Petrus Oluja, omnes paratores et confratres dicte confratriae Beate Virgine Mariae de Esperansa in dicta ecclesiam parrochiali villae del Pont de Armentera, Archidiocesi Tarracone institutae et fundatae, convocati et congregati et moris est in furno ejusdem villae ad instantiam nostrorum dictorum confratriorum ubi alias pro similibus et aliis negociis dicatae confratriae soliti sumus convocari et congregari, tanquam major et sanior pars, et pulsquam due partes confratriorum dicte confratriae paratorum, habita ratione absentium”.

⁵ AHAT-Parròquies. El Pont d’Armentera. Llibre de la confraria de Sant Miquel, núm. 68. c. 13 (1756-1875), fol. 2r. Fundació de la confraria, 19 de març del 1756. Potser quan acabem un estudi aprofundit de l’església del Pont d’Armentera que estem realitzant estiguem en condicions de resoldre aquest i altres interrogants.

de l'Estudi de la vila del Pont de Armentera".⁶ Amb tot, en algunes ocasions també es reuniren al "fossar de la vila del Pont de Armentera".⁷

El gremi de paraires i altres oficis tèxtils de Bràfim l'hem documentat l'any 1770. Tanmateix suposem que, en un posterior escorcoll més sistemàtic de la documentació possiblement el podrem documentar anteriorment. El 8 de maig del 1798 els confreres aprovaren les ordinacions que havien de regir el gremi fins a la seva dissolució. En aquest cas no foren aprovades per l'autoritat eclesiàstica. Malgrat això, els confreres es reunien a l'abadia de Bràfim i el rector feia de secretari del gremi.

2. CONFRARES I AGREMIATS

Mentre que, des d'un principi, la confraria del Pont d'Armentera tingué una composició mixta —els menestrals i les seves dones—, el gremi de Bràfim estigué format exclusivament per homes. La diferència entre ambdues organitzacions radicava, possiblement, en el fet que la confraria era una associació de tipus religiós, mentre que el gremi era una associació professional especialitzada.

ELS CONFRARES I CONFRARESES DEL PONT D'ARMENTERA

Les ordinacions de 1756 limitaven el nombre de confreres i confrereses. Hom establia un número clausus "perquè la multitud és causa de confusió, y de gastos, y perquè ab més facilitat se pugan cobrar los annuals, que no pugan entrar en la confraria, entre confreres y confreresas, més de setanta". Seguidament es determinava l'ordre d'ingrés que era clarament endogàmic des d'un punt de vista social i familiar. Hom preferia els hereus i les mullers dels confreres difunts a d'altres possibles candidats. I es preferien els menestrals a individus que exercissin d'altres oficis. Així, doncs, es determinava "que estos setanta sien sempre primeras las mullers dels confreres, volent que si mor algun confrere sie primer son hereu, ó sa muller, que no altrás, que no són de la confraria per entrar à ella. Y si ve cas que sien dos, ó molts, los que pretenen entrar, ó altres per cumplir lo número de setanta, no pugan admetre'ls sos sagristans, ó procuradors, fins à tenir lo concentiment de la major part dels confreres, ó dels vots. Volent emperò que sempre sien primers los teixidors de lli, llana y demás menestrals".⁸ Finalment, es privilegiava l'ingrés dels veïns de la vila per sobre dels forasters, dient "que tots los que entraran en la present confraria sien estants y habitants en la vila del Pont de Armentera, y no entrin forasters, ó foraster, sinó que al número determinat faltassen de la vila, donant de entrada la caritat assignada, que son quatre sous,

⁶ *Ibidem*, fol. 8r. Reunió del 15 d'agost del 1757.

⁷ *Ibidem*, fols. 9r, 10r, 11r, 15r, 18r i 19r. Reunió del 12 de novembre del 1758. Reunions del 13 de novembre del 1757, de l'11 de novembre del 1758, del 24 d'octubre del 1762, del 18 de setembre del 1764, i del 15 de setembre del 1765.

⁸ *Ibidem*, fols. 4v-5r. Ordinació núm. 8.

en qualsevol temps de l'any que entrin".⁹ La predilecció pels membres de les famílies, que ja tenien membres dins la confraria, pels menestrals i pels habitants de la vila possiblement amagués el sentit corporativista i exclusiu de les corporacions professionals de l'Antic Règim.

Els confreres i confrasses ingressaven a la confraria "donant la caritat assignada, que són quatre sous, en qualsevol temps de l'any que entrin".¹⁰ A partir d'aleshores cada any pagaven una quota, coneguda com l'*annual*, que començà essent de 2 sous i que varià al llarg del temps. Els membres podien sortir voluntàriament de la confraria sempre que ho volguessin. D'altra banda, quan un membre devia dues anyades els majors tenien autoritat per treure'l de la confraria.¹¹

Els confreres que incomplien qualsevol de les ordinacions eren gravats amb una pena de mitja lliura de cera per cada infracció.¹²

Nombre de confreres i confrasses de la confraria de paraires i teixidors del Pont d'Armentera (1756-1853):

Any	Nombre de confreres	Homes	Dones
1756	51	34	17
1758	54	-	-
1759	57	-	-
1853	16	-	-

ELS AGREMIATS DE BRÀFIM

Les ordinacions de 1798 no fixaven un nombre determinat d'agremiats i reconeixien que aleshores eren pocs. Aquesta situació precària els obligava, com ja havien fet el 1787, a fer els càrrecs obligatoris seguint un criteri d'antiguitat en el gremi.

Hom ingressava al gremi gràcies a la vinculació existent amb els oficis tèxtils que estaven reconeguts a la vila. L'accés com a mestre, com ja veurem posteriorment, es feia mitjançant un examen. Es tractava d'un gremi de mestres i sembla que no hi participaven pas els aprenents. Hi tenien dret preferent els fills dels mestres, els qui es casaven amb les filles de mestres i les seves vídues hi mantenien alguns drets mentre els seus fills, si ho volien, ingressaven personalment al gremi. L'endogàmia era evident i el refús als menestrals forans, sempre que no s'apleguessin a ésser reconeguts com a tals pel gremi de la vila, era bastant manifest.

⁹ *Ibidem*, fol. 5r. Ordinació núm. 9.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*, fol. 5v. Ordinació núm. 12.

¹² *Ibidem*, fol. 6r. Ordinació, 14.

Nombre de confreres del gremi de paraires i teixidors de Bràfim (1771-1823):

<i>Any</i>	<i>Nombre de confreres</i>	<i>Any</i>	<i>Nombre de confreres</i>
1771	7	1803-1804	12
1775-1777	8	1805	13
1781-1787	6	1806	14
1788	7	1817	20
1789	6	1818	21
1790	7	1819	22
1794-1797	9	1820	24
1798-1800	10	1821-1823	9
1801-1802	11		

3. L'ORGANITZACIÓ MENESTRAL

3.1. ELS CÀRRECS A LA CONFRARIA DEL PONT D'ARMENTERA

Les Ordinacions de 1756 parlen indistintament de sagristans, majorals i procuradors. Tanmateix, en la primera elecció de càrrecs que es féu el 15 d'agost de 1757 hom ja escollí dos sagristans i dos procuradors. Sembla que als primers pertocava la tasca de manteniment de l'altar i organització de les festes de la confraria, mentre que als segons corresponia portar l'economia de l'associació. L'elecció es feia anualment quan els antics sagristans i procuradors presentaven els comptes de la seva administració. En el moment de prendre possessió els nous administradors juraven de servir lleialment el càrrec pel qual havien estat elegits.

Els sagristans i majorals foren elegits per última vegada el 1824; el càrrec de procurador perdurà fins al 1832. Posteriorment hom nomenava administradors.¹³ Les vicissituds polítiques evidentment afectaren la vida de la confraria. Així, per exemple, entre els anys 1824-30 trobem els mateixos administradors, Isidre Mañé, pagès, i Ramon Carreras, paraire. Les dificultats polítiques i socials que impedièren de trobar candidats per administrar la confraria obligaren a dissoldre-la l'octubre de 1835. No retornà fins l'abril de 1842. També durant els anys 1867-69 hi hagué els mateixos administradors.

Als sagristans i als procuradors els pertocava de convocar els confreres i confrasses el primer dia festiu després d'haver celebrat la festa de Sant Miquel. Era durant aquesta reunió que presentaven comptes i, si ho desitjaven, el rector, el batlle i els regidors hi podien assistir.¹⁴ Aleshores, com ja hem dit, eren elegits els nous càrrecs de la confraria.

¹³ Sagristans (1757-1797; 1804-1814); majorals (1798-1803; 1818-1821); procuradors (1757-1832); administrador (1833-1834); administradors (1843-1847); majorals (1848-1855); administradors (1856-1857); majorals (1858-1864); administradors (1865; 1868-1869-1870), i majorals i administradors (1866-1867).

¹⁴ *Ibidem*, fols. 4r-4v. Ordinació, núm. 6.

També els corresponia cobrar les quotes anuals dels confreres, comprar la cera necessària per a les celebracions religioses i aconseguir els recursos necessaris captant per l'església i per la vila. Els comptes havien de portar-los detalladament en un llibre.¹⁵

3.2. ELS ADMINISTRADORS GREMIALS A BRÀFIM

Una resolució de l'any 1787 havia disposat, tenint en compte l'escàs nombre de confreres, que el càrrec de procurador fos escollit seguint el criteri d'antiguitat. Això mateix van disposar les Ordinacions del 1798:¹⁶

[...] en atenció de ser de present pochs los individuos del dit gremi, se ha convingut sia procurador per lo espay de un any lo un individuo, ó mestre, después de l'altre, segons sa antigua admisió en el gremi. Y que este se incorporia de las cantidades que espèctian al gremi, com també de cuidar de il-luminar en las festas y festivitats lo altar de San Miquel, de aperiar las robas y demás de dit altar, y de tot lo que sia propi del gremi. Ab la obligació de donar formal compta de tot en lo dia, ó festa, de dit San, com fins en el dia se ha practicati.

Amb tot, aquesta era una situació d'emergència. Els confreres, per tant, determinaven la forma ideal d'elecció anual per majoria de vots de dos procuradors i un clavari.¹⁷

Per lo bon govern y recta administració del gremi y sas entradas é emolomens deuran tots los anys, en el dia que se celebrarà la festa de San Miquel Archàngel, congregar-se tots los individuos del gremi en la forma deguda, y juns deuran elegir y anomenar ab pluralitats de vots los càrrechs y empleos que deuran elegir-se. So és = Un clavari que tinga à son càrrech tots los fondos y entradas del gremi. = Dos procuradors que tindran à son càrrech lo pendrer inventari de las cosas del gremi, cobrar los anuals y demás entradas, ab la obligació de donar formal compta y rahó à sos sucesors, dins lo termini de un mes de aver acabat sos empleos, y pagar de sos propis béns las quantitats, que per sa omició deixarà de cobrar de las que per just títol pertanyen al dit gremi. Y així mateix deuran elegir-se los demás empleos que en lo esdevenidor seran precissos, à direcció del mateix gremi.

Malgrat el desig expressat pels confreres de regularitzar la situació del gremi sembla que sempre hi hagué només un procurador.

A més, el gremi havia d'anomenar un mestre de cada ofici "ab lo títol de visitador, per a examinar sí las hiziendas de los exàmens estan segons reglas de l'art, ò ofici".¹⁸ I un *andedor*, una mena de pregoner o mosso de fer encàrrecs, que havia d'ésser sempre l'últim individu que hagués assolit el títol de mestre i s'hagués incorporat al gremi. La seva

¹⁵ *Ibidem*, fol. 4v- Ordinació, núm. 7.

¹⁶ AHAT-Parròquies. Bràfim. Llibre de les confraries de la Mare de Déu del Roser, de Sant Miquel i de la Minerva, núm. 22. c. 10. (1770-1831), sf. Ordinació, núm. 4.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*, sf. Ordinació, núm. 5

negligència a l'hora d'avisar als altres confreres podia ésser castigada amb la pena d'una lliura de cera blanca obrada.¹⁹

3.3. L'ESTRUCTURA GREMIAL A BRÀFIM

Els gremis preocupats per controlar la competència intentaven de regular l'exercici dels diversos oficis mitjançant les ordinacions, que sovint eren sancionades per les autoritats municipals. En el cas de Bràfim no ens consta que els regidors de la vila les haguessin sancionat. Aquesta protecció legal impedia l'accés de menestrals i productes forans. El gremi acabava controlant tant l'oferta com la demanda. Controlant la primera mirava d'assegurar la qualitat dels productes que reclamava la segona.

Les ordinacions prefixaven les condicions concretes de l'exercici de l'ofici, com eren l'examen d'accés, la jerarquia laboral, el nombre màxim d'aprenents o de mitjans de producció per cada mestre i obrador. També controlaven les característiques del producte obrat com la qualitat i quantitat de les matèries primeres i les dimensions de la peça de roba. Finalment, també es preocupaven per establir els procediments de fabricació.

L'administració borbònica va intentar reformar els gremis obrint-los lentament al treball lliure. Així, el 1777 es va permetre als oficials de fer l'examen de mestratge a la vila o ciutat on volien establir-se; i en cas que trobessin oposició al seu desig podien apel·lar al corregidor. El 1778 es va permetre a les dones i filles dels menestrals d'aprendre tots els treballs que eren apropiats al seu sexe. El 1784 es va permetre l'accés als oficis dels fills bords. I el 1790 es va permetre que qualsevol operari que tingués una habilitat reconeguda pogués exercir el seu ofici sense haver de passar un examen, i que les vídues dels artesans, encara que es maridessin amb homes inscrits en d'altres gremis, hom els reconeixia el dret a conservar el taller i la botiga que havia estat del seu difunt marit.

L'establiment del treball lliure, i per tant de la lliure competència, sens dubte va obrir noves possibilitats a la demanda, però també va forçar l'oferta a renovar-se o a plegar davant d'una competència cada vegada més dura i despietada. Per altra banda, el desenvolupament del maquinisme a meitat del segle XIX i la introducció del treball en cadena acabarien essent el tret de gràcia. En front d'un sistema de producció lent, manual i que obligava a participar en la pràctica totalitat del procés de fabricació, el nou sistema de producció apareix ràpid, mecanitzat i permet la fragmentació del procés de fabricació. A partir del 1808 va disminuir el rigor de l'enregistrament d'aprenents i fadrins. Malgrat que la legislació liberal no va abolir el treball agremiat aquest es va anant esllanguint davant la gran embranzida del treball lliure.

En les Ordinacions del 1798 del gremi de Sant Miquel de Bràfim, malgrat els intents del reformisme borbònic, hi trobem els trets clàssics de l'estructura gremial. Ara intentarem d'assenyalar-ne alguns.

¹⁹ *Ibidem*, sf. Ordinació, núm. 19.

1. *Accés a l'exercici d'un ofici.* Quan algun aprenent volia obtenir el títol de mestre que li permetria accedir legalment a l'exercici d'un dels oficis reconeguts pel gremi —paraire, teixidor, retorcedor de llana o abaixador de panyos—, no ho podia fer si no trobava un patrocinador. La figura del mestre, que presentava el futur candidat, deixava en mans dels membres del mateix gremi el dret a decidir qui hi podia ingressar. Aleshores es podia presentar a examen. Malgrat això, l'ordinació sisena reconeixia el dret que qualsevol aprenent suficientment qualificat tenia a examinar-se. “dos meses antes de subjectar-se à examens, lo que no se ly podrá negar, aven cumplert lo temps de aprenent y tenir la pràctica corresponent. Lo que farà constar ab sèdula firmada per lo mestre en que ha estat aprenent”.²⁰ L'ordinació setzena fixava en quatre els anys d'aprenentatge i en un els de pràctica.²¹ De fet, però, la pràctica usual en altres llocs indica, com hem dit abans, que era el propi gremi que a l'hora de la veritat determinava qui es presentava a l'examen.

2. *L'obra mestra.* El gremi establia l'obligació de nomenar “un mestre de cada ofici, ab lo títol de visitador, per a examinar si las hiziendas de los examens estan segons reglas de art, ô ofici”. Aquests visitadors eren els qui controlaven el treball que els candidats elaboraven com a examen. L'ordinació setena especificava què s'havia de fer per a examinar-se en cadascun dels quatre oficis reconeguts pel gremi. “Los paraires en fer una mescla de dos sorts de llana y escatinar una pesa de roba. Los teixidors en lisar un pintà y plagar una pesa al taler. Los retorsedors en urdir una pesa per ser propi de son ofici. Y los abaixadors en abaixar una pesa de paño”.²²

3. *Lloc de l'examen i última decisió.* Corresponia als procuradors d'assenyalar el lloc on havien de fer-se els exàmens, d'avaluar les obres presentades pels candidats, de dotar-los d'un padrí o patrocinador en cas que els mateixos aprenents no l'haguessin aconseguit i, arribat el cas, d'acceptar-los com a nous mestres en el gremi.²³ Les Ordinacions del 1798 no apunten pas la possibilitat d'apel·lar les decisions dels procuradors, que al ser els representants del mateix gremi podien ésser sospitosos de parcialitat a l'hora de decidir.

4. *El títol de mestratge.* Els drets d'examinar-se es fixaven en 7 lliures, quantitat que tradicionalment abonaven els candidats de la vila, i que calia satisfer al procurador o clavari del gremi quan hom reconeixia al candidat el dret a examinar-se. Després d'haver obtingut el títol de mestre que permetria d'exercir legalment l'ofici, el nou mestre havia de jurar observar les ordinacions del gremi. Les ordinacions eren la garantia de l'estabilitat laboral i social dins el sector tèxtil local a Bràfim, però restava una vegada més en mans dels representants del gremi el seu ús i interpretació. L'ordinació novena deia: “prestant, al temps de aprobar-se y ser admès per mestre, lo jurament de guardar y cumplir lo contengut

²⁰ *Ibidem*, sf. Ordinació, núm. 6.

²¹ *Ibidem*, sf. Ordinació, núm. 16.

²² *Ibidem*, sf. Ordinacions, núms. 5 i 7.

²³ *Ibidem*, sf. Ordinació, núm. 8.

en las presens ordinacions, las que al mateix temps deuran llegir-se, y se ly ensenyaran, ó llegiran, sempre que se ly oferesca, tenint-o per convenient los procuradors, ó el mateix gremi”.

5. *L'endogàmia acostumada*. Usualment els oficis es transmetien de pares a fills. Les ordinacions recolzaven i afavorien clarament l'endogàmia. Els drets d'examen es reduïen només a 3 lliures i 10 sous enfront de les 7 lliures acostumades. La relació filial, que pressuposava haver après l'ofici directament del pare, permetia als candidats d'examinarse només d'una part, i encara hom els reconeixia el dret a decidir de quina volien examinar-se. El paper dels pares com a autèntics tutors laborals permetia als fills de mestres no haver d'anar a casa d'altri a fer d'aprenent, sinó que podien restar a casa seva. Normalment els fills de mestres s'agregaven al gremi a l'edat de quinze anys i optaven al mestratge als vint.²⁴

En el cas dels gendres de mestres se'ls reconeixia el dret, després d'haver fet els quatre anys habituals d'aprenentatge, a pagar solament 5 lliures de drets de mestratge enfront de les 7 lliures fixades ordinàriament.

6. *Proteccionisme enfront dels forans*. Es determina clarament que per a exercir un ofici hom havia de rebre el reconeixement del gremi. La prohibició s'estenia no solament als que treballaven públicament en un taller, sinó també aquells que podien fer-ho clandestinament, a portes tancades. L'ordinació dotzena no deixava cap mena de dubtes en aquest sentit: “Ningú que no sia mestra, exeminat y aprobat de dits oficis de dit gremi de esta vila, no podrà en ella, ni en son terma trabellar, ni en secret ni en públich, hisenda alguna.”²⁵

7. *Prohibició del treball encobert*. El treball clandestí o “negre” permetia escapolir-se del control del sector tèxtil local. No és, doncs, gens estrany que el gremi s'hi oposés ferrenyament. El gremi reconeixia que el treball encobert el podia també patrocinar algun mestre legalment reconegut. Opinaven que en cap cas era acceptable. D'acord amb l'ordinació tretzena: “No podrà mestre algun prestar son nom, en ningun temps, à subjecta algun, que no sia mestre del gremi per a treballar en sa casa, ni en altre, de dits oficis.”²⁶

8. *L'aprenentatge*. La figura de l'aprenent era una de les peces claus del sistema gremial. Així, doncs, no es pot sorprendre que les ordinacions hi dediquin tres articles. El període d'aprenentatge era fixat en quatre anys durant els quals l'aprenent, normalment un adolescent o un jove, aprenia l'ofici al costat d'un mestre. Segons el costum, durant aquest període l'aprenent aprenia l'exercici de l'ofici, servia al mestre en tot allò que era honest i lloable, i era mantingut pel mateix mestre. Aquesta figura vigent ja a l'època medieval es va anant desenvolupant amb el pas del temps. L'ordinació catorzena establia, que “no podrà mestre algun del gremi de la present vila de Bràfim a tenir més que un aprenent en

²⁴ *Ibidem*, sf. Ordinació, núm. 17.

²⁵ *Ibidem*, sf. Ordinació, núm. 12.

²⁶ *Ibidem*, sf. Ordinació, núm. 13.

un mateix temps, ni tenir-lo per menos temps que el de quatra anys, à efecte de que quedia ben ensenyat".²⁷ Alguns autors assenyalen, que aquesta restricció a l'hora de tenir aprenents no es fonamentava solament en aconseguir un ensenyament més acurat, sinó que volia impedir la possibilitat d'una major competència entre els mestres. Com és habitual, sempre que hi ha aprenents en "contracte de pràctiques" els mestres miren d'obtenir treball a baix cost. Així doncs, un nombre major d'aprenents representava a la llarga una major producció. I l'obtenció d'un major nombre d'aprenents anava també lligada a la diversa capacitat econòmica dels mestres.

D'altra banda, les ordinacions fermaven curt als aprenents. Podríem ben bé afirmar que els aprenents signaven uns "contractes leonins", car els deixaven en mans dels mestres durant els quatre anys d'aprenentatge, i habitualment també durant l'any de pràctiques. Alguns autors consideren que els aprenents, a la pràctica, quan no eren els propis fills dels mestres esdevenien una autèntica mà d'obra esclava. L'ordinació quinzena no deixava dubte sobre el dret sobirà del mestre sobre el seu aprenent. Si un aprenent deixava un mestre per anar-se'n amb un altre dins la mateixa vila no ho podia fer si no obtenia el permís del primer. Així s'evitaven les possibles disputes entre els mestres i, com ja hem fet notar, la possibilitat d'una competència deslleial. Quan l'aprenent marxava de la vila sense el permís del seu mestre, no hi podia tornar a exercir-hi sense acabar de complir el seu contracte d'aprenentatge i fer un any de pràctiques. L'ordinació suara explicada diu literalment així:²⁸

Que si algun aprenent de este gremi se n'anàs de la casa de son mestre no podrà ser admès en ninguna casa de altre mestra, sens que primer precedesca lo consentiment del mestre que lo tenia y de los procurados actuals del gremi. Y així mateix si algun aprenent se n'anàs de casa de un mestre de dit gremi per anar-se'n fora de la vila à aprendrer lo mateix ofici, no podrà dit aprenent ser admès en ningun temps per mestre de l'espresat gremi de dita vila, sens que primer conste aver cumplert ab lo segon mestre lo temps que ly faltava, ò avia deixat de cumplir ab lo primer, y tenir un any de pasentia, ò pràctica.

9. *El dret de les vídues.* Malgrat que la legislació borbònica permetia a les vídues de mestres mantenir els tallers i botigues dels seus difunts marits, encara que haguessin contret segones núpcies, en el cas de Bràfim sembla que el dret només el mantenien mentre restaven vídues i sense fills. Quan tenien fills, aquests a l'edat de vint anys, si ho volien podien examinar-se per passar a exercir de mestres. Amb tot, hom reconeixia als fills de vídues el dret a no ingressar al gremi als quinze anys com era usual.

10. *Dret a exercir més d'un ofici dins el gremi.* Generalment hi havia un gremi per a cada ofici, àdhuc en algunes viles i ciutats hom prohibia expressament l'existència de diversos oficis agrupats en un mateix gremi. A Bràfim, potser pel poc nombre de mestres dels diversos

²⁷ Ibidem, sf. Ordinació, núm. 14.

²⁸ Ibidem, sf. Ordinació, núm. 15.

oficis, només existia un sol gremi per als quatre oficis tèxtils. El gremi reconeixia el dret que qualsevol agremiat tenia a exercir més d'un ofici, sempre que fes el corresponent examen. Tanmateix, l'ordinació vint-i-una li facilitava l'opció a l'alliberar-lo de qualsevol dret de mestratge i al subjectar-lo a l'examen reduït que feien els fills dels mestres.²⁹

11. *La qualitat de l'obra com a compromís del proteccionisme gremial.* El sistema gremial reclamava l'exclusivitat de l'oferta i es comprometia a assegurar la qualitat de la demanda. L'obra, que calia elaborar d'acord amb els procediments estandarditzats i reconeguts pel mateix gremi, esdevenia una imatge del mateix gremi. Així, doncs, el treball mal fet o la falsificació representaven un blasme no sols per a aquell que l'havia produït, sinó també per al gremi que n'havia garantit l'autenticitat. A Bràfim el gremi de Sant Miquel es comprometia a requisar tota peça falsificada, a cremar-la posteriorment i a multar el falsificador amb una pena de dues lliures de cera obrada.³⁰

4. LA IMPORTÀNCIA DE LA RELIGIÓ A L'ANTIC RÈGIM

La societat estamental era una societat "oficialment cristiana". El concepte de cristianisme inclouïa tots els aspectes de la vida personal i comunitària. No és, doncs, gens estrany, que les lleis civils estiguessin en plena harmonia amb les lleis canòniques. L'Estat no solament inspira la seva legislació en la doctrina catòlica, sinó que també reconeix les mateixes lleis de l'Església com a pròpies. Conseqüentment, quan algú transgredia les lleis canòniques transgredia també les lleis civils. Aleshores, l'autoritat eclesiàstica tenia dret a emprar la coerció per tal de fer-les complir. El "braç secular", la força de la societat civil, esdevenia també braç executor de l'Església. La unió de l'Altar i del Tron era expressió de l'única finalitat que tenia la societat: portar l'home a la seva màxima felicitat. Evidentment, aquesta felicitat plena només s'aconseguia mitjançant la participació en la vida de l'Església. Els sagraments, el compliment dels deures religiosos, morals i eclesiàstics i la submissió al poder constituït, imatge de l'autoritat del cel, havien de permetre als fidels cristians de participar un dia de la glòria del cel. Així, doncs, l'atac a qualsevol aspecte d'aquesta organització representava una vertadera i autèntica agressió al mateix ordre volgut per Déu.

Durant el segle XIX, l'avenç del liberalisme portà a poc a poc l'Estat a no reconèixer com a pròpies les lleis de l'Església, a deixar de donar el seu suport perquè aquelles fossin aplicades, i a refusar d'ésser el seu braç sancionador. La societat havia deixat d'ésser oficialment cristiana.

²⁹ *Ibidem*, sf. Ordinació, núm. 21.

³⁰ *Ibidem*, sf. Ordinació, núm. 22.

4.1. EL PAPER DE LA RELIGIÓ EN L'ORGANITZACIÓ DEL TEMPS I DEL TREBALL

Qualsevol menestral per exercir lliurement el seu ofici havia de pertànyer, com hem dit, a una confraria o gremi i observar-ne les ordinacions. Els gremis tenien, generalment, una doble finalitat, religiosa i econòmica, mentre que, amb el pas dels segles les confraries restaren amb propòsits exclusivament religiosos.

Els gremis, influïts per l'Església, mantenien, juntament amb els aspectes pròpiament laborals i sectorials, finalitats religioses, culturals i caritatives. De fet, aquesta realitat impedia l'accés al gremi de persones que no fossin cristianes. A les nostres contrades els membres havien d'ésser catòlics, a d'altres parts d'Europa, protestants. Així, doncs, no és gens estrany que trobem una professió de fe expressa en l'encapçalament de les ordinacions de confraries i gremis. Hom sempre comença posant-se sota la protecció de la Santíssima Trinitat o de Jesucrist, de la Mare de Déu, del sant titular de la confraria, i sovint també del patró o patrona de la població on es fa la fundació. El 1756 al Pont d'Armentera es constituïa la confraria posant-se sota l'empara divina: "En Nom de Déu, Nostre Senyor, Jesu-Christ, y de la gloriosa y humil sempre Verge Maria, Mare y Senyora Nostra, de Santa Maria Magdalena, nostra patrona, del gloriós Archàngel Sant Miquel, y de tots els sants y santas del Paradís Celestial. Amén. Jesús".³¹ I el 1798 es feien a Bràfim les noves ordinacions del gremi posant-les sota la protecció celestial: "à major honor y glòria de Déu Nostre Senyor Jesu-Christ, y de la sua Puríssima Mara, Maria Santíssima, y del gloriós Miquel Archàngel".³² La celebració de la festa patronal; la participació en les altres festes religioses de caire general, o pròpies de la localitat, especialment en les processons pels carrers de viles i pobles; la celebració d'aniversaris en sufragi pels confreres difunts; l'assistència als socis malalts; el gaudiment de privilegis religiosos, com les indulgències, etc., eren l'expressió més palesa de com la religiositat amarava la vida social i professional de l'època.

Així mateix, l'autoritat civil i religiosa vetllava pel compliment dels deures religiosos. Tenia cura que fos observat el descans dominical, les festes de precepte, i l'assistència a les celebracions religioses. El calendari laboral, doncs, es bastia sobre el calendari litúrgic catòlic. Nadal, Setmana Santa, Pasqua, Corpus Cristi, l'Assumpció, les festes patronals, les festes votades, etc., vertebraven el treball de pagesos i menestrals. Durant el segle XVIII l'abundància de festes religioses obligà a l'Església a reduir-ne significativament el nombre. El treball era ritmat pel toc de la campana que assenyalava les hores de pregària de l'Església.

³¹ AHAT-Parròquies. El Pont d'Armentera. núm. 68. c. 13. Llibre de la confraria de Sant Miquel (1756-1875), fol. 3v.

³² AHAT-Parròquies. Bràfim. Llibre de les confraries de la Mare de Déu del Roser, de Sant Miquel i de la Minerva, núm. 22. c. 10. (1770-1831), sf.

4.2. PARRÒQUIES I TEIXIDORS DEDIQUEN CONFRARIES I ALTARS A SANT MIQUEL

Tant la parròquia de Santa Maria Magdalena del Pont d'Armentera, com la de Sant Jaume de Bràfim gaudiren aviat d'un altar dedicat a Sant Miquel. Un altar que amb el temps estigué en mans dels paraires i teixidors de lli i de llana, els quals hi fundaren confraries i gremis.

L'ALTAR DE SANT MIQUEL DEL PONT D'ARMENTERA

L'any 1440, d'acord amb la visita pastoral efectuada per Gonçal, bisbe Alguriense, en nom del patriarca Pedro de Urrea, a l'església parroquial del Pont d'Armentera hi havia tres altars. El major de dedicat a Santa Maria Magdalena, patrona de la vila, i dos més dedicats a les Onze mil Verges i a Sant Miquel i Sant Cristòfol, respectivament. En els dos darrers hi havia fundats sengles beneficis.³³ En la visita de 1648, efectuada per Diego Girón de Rebolledo, prior de la catedral i vicari general de Tarragona, seu vacant, es parlava ja de set altars. L'altar major, el del Sant Nom de Jesús, el de les Onze mil Verges, el de la Mare de Déu de l'Esperança, el de Sant Sebastià, el de la Mare de Déu del Roser, i el de Sant Miquel. A l'esmentar aquest darrer hom ja no anomenava Sant Cristòfol. Aquest fet, segurament pot atribuir-se a la construcció d'un nou retaule. L'onze d'octubre del 1620 els majorals de la confraria de Sant Miquel d'aquell any reconeixien haver rebut de Joan Balcells i Damià Tèrmens, majorals de l'any 1613, "12 sous d'en Balcells y 46 sous 9 diners del pubill Tèrmens y serviren per paga del pintor lo retaule de Sant Miquel".³⁴

El mateix any de la fundació de la confraria —el 1756—, els paraires i teixidors contractaven un dels germans Bonifaç, no sabem pas si Lluís Bonifaç i Massó (1730-1786) o Francesc Bonifaç i Massó (1735-1806). La poca documentació que ens ha pervingut no ens permet afirmar si es construí un retaule nou, o si l'escultor embellí l'altar antic. Malgrat que essent l'import de la seva intervenció solament de 17 lliures ens inclinem per la segona hipòtesi. L'any 1756 els procuradors de la confraria anotaven "que.s deu del retaule 7 lliures 10 sous a Bonifaci de Tarragona", i "que lo gorniment de l'altar estava concertat per 17 lliures, de les quals donà de caritat lo reverent Joan Mestre, rector, 10 lliures, y 1 lliura 10 sous que feu de gràcia lo escultor, y los procuradors y sacristans de aquest any han pagat".³⁵ El trasllat de l'obra es féu el 1757. En els comptes d'aquell any hom anotà, que havia esmerçat "per portar lo guarniment de l'altar de Tarragona 16 sous" i per col·locar-lo "han gastat per güix 1 sous".³⁶ El 1758 els procuradors feien constar "que han pagat à Bonifaci

³³ AHAT-Visites Pastorals. Visita Pastoral (1449-1450). Visita del Pont d'Armentera del 18 de febrer del 1450.

³⁴ AHAT-Parròquies. El Pont d'Armentera. Llibre de comptes de l'església, núm. 52. (1589-1599), sf. Àpoca d'11 d'octubre del 1620.

³⁵ AHAT-Parròquies. El Pont d'Armentera. Llibre de la confraria de Sant Miquel, núm. 68. c. 13 (1756-1875), fol. 8v.

³⁶ *Ibidem*, fol. 10v.

de Tarragona per lo guarniment de l'altar de Sant Miquel 6 lliures". I també, que "han pagat à Jaume Puig y Miquel Tous, set passetas que havian deixat per pagar dit escultor 2 lliures 12 sous 6 diners".³⁷ Tot plegat ens indica que les finances de la novella confraria eren encara febles, car l'obra de Bonifaç es pogué fer gràcies a l'ajut d'alguns confreres, ja fos com a donatiu o amb clàusula de retorn, i a la bona voluntat de l'escultor. L'altar fou daurat l'any 1761 tal com figurava en el mateix retaule.³⁸

La confraria, que com hem dit era l'encarregada de tenir cura de l'altar, intervingué en d'altres ocasions. El 1756 els procuradors reconeixien deure 2 lliures a Vicenç Ral "de la imatge de Sant Miquel petit".³⁹ Segurament es tractava de la imatge de fusta que es posava damunt la bacina amb la qual es captava per l'església. El 1761 havien bestret 7 sous i 6 diners "per dos forquillas del tabernacle" i 2 lliures i 10 sous més "per la tela de las tovalles".⁴⁰ L'any 1769 contribuïen amb 10 sous "per ajuda de cost per a fer-se la llàntia".⁴¹ El 1771 amb 2 sous i 6 diners per "una imatge de Christo", 4 lliures i 10 sous "per uns candeleros" i el 1778 amb 4 lliures i 10 sous "per pintar la capella".⁴² L'última intervenció de la confraria que hem pogut documentar correspon a la construcció d'una mesa d'altar nova. L'obra sembla que començà el 1786. Els procuradors del 1792 feien notar que "la mesa de l'altar costà 18 lliures".⁴³

L'ALTAR DE SANT MIQUEL DE BRÀFIM

L'altar el trobem documentat en la visita pastoral de 1656.⁴⁴ En la visita de 1776 s'esmentaven l'altar major dedicat a Sant Jaume, el de Sant Miquel, el de la Mare de Déu del Roser, el de Sant Lluís i Sant Antoni de Pàdua, el de les Ànimes del Purgatori, el de Sant Isidre, el de Sant Roc i el de Sant Domènec i del Sant Crist.⁴⁵

L'any 1776 el paraire Josep Porta, procurador del gremi, va esmerçar 30 lliures "per la mesa de l'altar danat a l'escultor", i 2 lliures i 2 sous més "per los gastos se han fet per plantar la mesa de l'altar".⁴⁶

³⁷ *Ibidem*, fol. 11v.

³⁸ *Ibidem*, fol. 13r. "Ítem, han pagat à Pau Bertran per lo dorador 4 sous" i "Ítem, per dos dietas de anar à Tarragona y Reus per lo dorador 16 sous ". cf. *Inventari de la Parròquia de Santa Maria Magdalena del Pont d'Armentera* (1925). Altar de Sant Miquel Arcàngel.

³⁹ *Ibidem*, fol. 8v.

⁴⁰ *Ibidem*, fol. 15v.

⁴¹ *Ibidem*, fol. 23v.

⁴² *Ibidem*, fols. 24v, 26r i 26v.

⁴³ *Ibidem*, fols. 29r i 30v.

⁴⁴ AHAT-Visites Pastorals. Visita Pastoral (1655-1656), fol. 136v. Visita de Bràfim de 19 de maig del 1656.

⁴⁵ *Ibidem*. Visita Pastoral (1776), fol. 65v. Visita de Bràfim de 16 de juny del 1776.

⁴⁶ AHAT-Parròquies. Bràfim. Llibre de les confraries de la Mare de Déu del Roser, de Sant Miquel i de la Minerva, núm. 22. c. 10. (1770-1831), fol. 35v. Comptes de 1776.

El retaule de Sant Miquel fou daurat pel daurador tarragoní Ramon Soler pel preu de 90 lliures. Els procuradors feien constar com “en lo any de 1786 se ha acolorit y compost lo retaule de San Miquel”. El 1785 el daurador rebia a compte 27 lliures i 3 sous, la resta de l'import la va percebre la seva vídua Teresa. L'època total de rebuda fou signada a Bràfim el 6 de maig de 1786 pel cirurgià Anton Llor, en nom de la vídua del daurador.⁴⁷ Entre els anys 1791-93 es renovà la tarima de l'altar que costà 3 lliures i 15 sous.⁴⁸

4.3. LES FESTES PATRONALS I LES ALTRES FUNCIONS RELIGIOSES

Aquestes ocupaven un lloc preferent en la vida de confraries i gremis. Servien per mantenir i augmentar la fidelitat religiosa dels membres; permetien legalment la presència pública, personal i col·lectiva, dels confreres, tant en les celebracions litúrgiques celebrades als temples, com en les processons que travessaven carrers i places de les poblacions, i eren l'ocasió propícia per al lleure.

LES FESTES AL PONT D'ARMENTERA

La festa més important de la confraria era evidentment el dia 29 de setembre, quan se celebrava Sant Miquel Arcàngel. Tanmateix, en les ordinacions de 1756 hom havia previst la possibilitat de canviar la data, sempre que les circumstàncies ho demanessin. La vigília de la festa hom havia de celebrar les vespres i cantar els goigs en honor del sant. El dia del patró, al matí, es faria la pregària de tèrcia, la processó solemne pels carrers de la vila, el cant dels goigs i l'ofici solemne, amb missa cantada. A la tarda hi hauria vespres i altra vegada el cant dels goigs.⁴⁹ Tal com feien les altres confraries s'acordava de donar 16 sous al rector com a caritat per la celebració de les festes patronals. D'altra banda, els confreres volien, sempre que fos possible, que el dia de Sant Miquel hi hagués un predicador que fes un bon sermó. Els primers anys la tasca s'encarregà al vicari de la parròquia, posteriorment es cercà fora. També es considerava important, ho veurem posteriorment, la contractació de músics.⁵⁰

Corresponia als majorals fer visible la presència pública de la confraria en les celebracions religioses. Així, hom afirmava categòricament: “Més, ordenàm y disposàm que, quant la confraria tinga possibilitat compria dos atxas, las que degan portàr los majorals, ó, sacristans, ó otras de son consentiment, lo die de la festa y los dias que las otras confrarias las trahuen, com y també quant se portarà lo viàtich à algun confrere.”⁵¹

⁴⁷ *Ibidem*, fol 37v.

⁴⁸ *Ibidem*, fol. 46r.

⁴⁹ AHAT-Parròquies. El Pont d'Armentera. Llibre de la confraria de Sant Miquel, núm. 68. c. 13 (1756-1875), fol. 3v. Ordinació, núm. 1.

⁵⁰ *Ibidem*, fol. 3v. Ordinació, núm. 2.

⁵¹ *Ibidem*, fol. 4r. Ordinació, núm. 5.

Els confreres o confreres que deixaven d'assistir als oficis religiosos del dia de Sant Miquel, sempre que no tinguessin un impediment just, estaven penalitzats amb el pagament de mitja lliura de cera.⁵²

LES FESTES RELIGIOSES A BRÀFIM

D'acord amb el costum a la vila de Bràfim la festa de Sant Miquel se celebrava el dia 8 de maig. El gremi determinava que aquest dia fos festiu i que els mestres participessin a la missa major i a la processó que es feia per la vila. A més a més, prohibia expressament treballar en aquest dia. Als que ho fessin se'ls condemnava, com als infractors de qualsevol altra de les ordinacions, al pagament d'una lliura de cera blanca obrada.⁵³

4.4. LES OBLIGACIONS PIETOSES AMB ELS CONFRERES GREUMENT MALALTS I ELS DIFUNTS

Les confraries i gremis no es preocupaven només de la salut espiritual dels seus membres vius. Hom tenia una cura especial amb els confreres que morien i amb les ànimes dels confreres ja difunts. Així, doncs, amb aquestes preocupacions les associacions religiosoprofessionals eren expressió viva de la realitat de l'Església, a l'hora militant, sofrent i gloriosa. Els confreres que vivien, els que havien mort i el patró que gaudia de la glòria de Déu. Dels confreres difunts uns es trobaven a prop de Déu i els altres, la majoria, necessitaven de les pregàries dels vius per a purgar els seus pecats i aconseguir la glòria del cel. Vetllar els difunts, acompanyar-los en els seus enterraments, excavar les seves sepultures i celebrar aniversaris pel sufragi de les seves ànimes manifestaven l'estret vincle que unia els confreres vius amb els difunts.

L'ACOMPANYAMENT DELS CONFRERES MORIBUNDS AL PONT D'ARMENTERA I A BRÀFIM

Quan un membre de la confraria es trobava greument malalt el rector anava a casa seva per administrar-li el sagrament de l'extrema unció. Sempre que era possible, després d'haver-se confessat degudament, el malalt rebia la comunió. El viàtic era sempre acompanyat pels carrers amb gent de la vila que portava llums. En el cas dels confreres de qualsevol confraria els llums els portaven els majorals, sagristans o procuradors. Les Ordinacions de 1756 disposaven que aquells acompanyessin el viàtic amb dues atxes.⁵⁴ A Bràfim les Ordinacions de 1798 ordenaven "que sempre que esdevindrà lo morir-se algun mestre, sa muller, ó algun de la família de la casa, y se ly administrarà lo Santíssim Sagramen, deuran assistir tots los mestres en la forma deguda, estant avisats per lo andador".⁵⁵ L'obligació d'acompanyar el viàtic, en aquest cas, corresponia a tots els

⁵² *Ibidem*, fol. 6r. Ordinació, 14.

⁵³ AHAT-Parròquies. Bràfim. Llibre de les confraries de la Mare de Déu del Roser, de Sant Miquel i de la Minerva, núm. 22. c. 10. (1770-1831), sf. Ordinació, núm. 2.

⁵⁴ AHAT-Parròquies. El Pont d'Armentera. Llibre de la confraria de Sant Miquel, núm. 68. c. 13 (1756-1875), fol. 4r. Ordinació, núm. 5.

⁵⁵ AHAT-Parròquies. Bràfim. Llibre de les confraries de la Mare de Déu del Roser, de Sant Miquel i de la Minerva, núm. 22. c. 10. (1770-1831), sf. Ordinació, núm. 20.

mestres confreres i no sols als procuradors. D'altra banda, mentre que al Pont d'Armentera només obligava envers els confreres, a Bràfim afectava també a qualsevol persona que habités la casa d'un mestre, sempre que fos familiar seu. Amb el pas dels anys sembla que resultava cada vegada més difícil aconseguir l'assistència de tots els confreres. El 8 de maig del 1821 el gremi aprova unes resolucions que volien regular les obligacions envers els confreres greument malalts i els difunts. Quan un membre hagués de rebre el viàtic el procurador estava obligat a notificar-ho als confreres per tal de facilitar-ne l'assistència. Aquells que no hi participessin serien multats amb una lliura de cera blanca obrada. Per altra banda, hom introduïa l'obligació de vetllar el malalt, sempre que la família així ho demanés, fins que es recuperés o arribés a la mort. Els confreres acordaren majoritàriament, que "después de combregat algun individuo del gremi, si la casa avisa al procurador, deu lo procurador avisar, per torn, â dos individuos del gremi cada dia, ô regularment cada nit, per assistir al malalt fins sia mort, ô fora de perill de morir. Y aquell, que avisat per lo procurador, no cumplirà se li exigirà, per cada dia, ô nit, que faltia una lliura de cera blanca per Sant Miquel". Finalment, el procurador també es comprometia a notificar la mort d'un confrere a tots els membres de la confraria. Una vegada més, aquells que no complissin el seu deure d'assistir a l'enterrament eren penalitzats amb una lliura de cera blanca obrada que anava a benefici de l'altar de Sant Miquel.⁵⁶

LA CELEBRACIÓ DE SUFRAGIS ENVERS ELS CONFRERES DIFUNTS AL PONT D'ARMENTERA

Les celebracions d'aniversaris en memòria dels confreres difunts era una de les obligacions religioses més importants. Al Pont d'Armentera, quan moria un confrere o confrassa, la confraria es comprometia a celebrar-li un aniversari cantat. En cas que l'associació no tingués els diners necessaris per poder-ho fer —caritat del rector i cera—, tots els confreres es comprometien a pagar una taxa que ho fes possible. Per cada aniversari el rector havia de rebre 12 sous de caritat.⁵⁷ A banda, la festa patronal anava sempre acompanyada d'un aniversari en sufragi per les ànimes de tots els confreres i confrasses difunts. El dia 30 de setembre, l'endemà de la festa patronal, se celebrava un aniversari cantat a l'altar de Sant Miquel. El dia abans es tocava a morts per tal de recordar als vius la presència dels difunts. Es tornava a tocar a difunts el dia de l'aniversari. La confraria donava a cada confrere una candela perquè participés adequadament a la celebració. El rector rebia 16 sous de caritat per aquesta celebració de sufragi.⁵⁸

L'OBLIGACIÓ DE "FER LO VAS" AL PONT D'ARMENTERA

Quan es coneixia la mort d'un confrere o confrassa els seus quatre veïns confreres més pròxims estaven obligats a "fer lo vas, acompanyar lo cadàver, assistir a l'enterro y enterrar-lo".

⁵⁶ *Ibidem*, sf. Resolucions del 8 de maig del 1821.

⁵⁷ AHAT-Parròquies. El Pont d'Armentera. Llibre de la confraria de Sant Miquel, núm. 68. c. 13 (1756-1875), fol. 4r. Ordinació, núm. 4

⁵⁸ *Ibidem*, fols. 3v-4r. Ordinació, núm. 3.

Tanmateix, en cas que el difunt o difunta fossin també membres d'una altra confraria només hi eren forçats a assistir-hi els dos confreres que hi fossin més veïns. Aquesta obligació es feia per torn i d'acord amb les ordinacions ningú no en resultava exempt. Quan algun confrere o confreresa no hi podia anar, tret que es trobés realment malalt o impedit, havia d'enviar-hi algú en lloc seu i l'import de la seva substitució, en cas que n'hi hagués, corria al seu càrrec.⁵⁹

5. LA BANDERA COM A SÍMBOL

La bandera presidia tots les festes de les confraries i gremis i normalment els seus portants eren sempre els dos majorals, sagristans o procuradors. Tanmateix, a Bràfim, segons les Ordinacions del 1798, aquells podien fer-la portar a algun altre confrere tot remunerant-li la tasca: "deuran assistir en las profesons generals los mestres que tindran càrrech del gremi, y deuran los procuradors trauer la bandera fent-la portar per un del mateix gremi, donant-li per cada vegada dos sous que se pagaran del fondo del gremi".⁶⁰

Al Pont d'Armentera les Ordinacions del 1756 disposaven que els sagristans fessin fer una bandera per la novella confraria. Cas que n'hi hagués hagut una d'anterior segurament es trobaria en mal estat o s'hauria perdut. Alguns confreres es comprometien a pagar cadascun 7 sous i 6 diners perquè la bandera es posés ben aviat.⁶¹ El domàs es va comprar a Andreu Mascaró, botiguer de teles de Reus, pel preu de 30 lliures.⁶² L'any 1764 es féu nova l'asta de la bandera.⁶³

⁵⁹ *Ibidem*, fols. 5r-5v. Ordinació, núm. 11.

⁶⁰ AHAT-Parròquies. Bràfim. Llibre de les confraries de la Mare de Déu del Roser, de Sant Miquel i de la Minerva, núm. 22. c. 10. (1770-1831), sf. Ordinació, núm. 20.

⁶¹ AHAT-Parròquies. El Pont d'Armentera. Llibre de la confraria de Sant Miquel, núm. 68. c. 13 (1756-1875), fol.s. 5v-6r. Ordinació, núm. 13.

⁶² *Ibidem*, fols. 8 v, 9r i 10v. Comptes de 3 de desembre del 1757. "Ítem, die 3 de desembre 1757 se nota que.s deu à Andreu Mascaró, de Reus, 14 lliures 2 sous, las que se han pagat ab la forma següent: Primo, de la confraria. 6 lliures 4 sous 3 diners 6 lliures 4 sous 3 diners. Ítem, ha deixat lo reverent Joan Mestre, rector. 1 lliura 2 sous 6 diners. Ítem, lo reverent Joan Mestre y Queralt, vicari. 1 lliura 2 sous. Ítem, Pau Bertran, paraÿre, regidor. 1 lliura 2 sous. Ítem, Joan Queralt, regidor. 1 lliura 2 sous. Ítem, Jaume Calbet. 15 sous. Ítem, Vicens Ral, sastre. 7 sous. Ítem, Pere Joan Puig. 7 sous. Ítem, Ventura Balmes. 7 sous. Ítem, Joan Tosas. 3 sous. Ítem, Joseph Ventura. 7 sous. Ítem, Joan Martí. 7 sous. Ítem, Miquel Tous. 7 sous. Ítem, Ramon Garriga. 7 sous ". Comptes del 13 de novembre del 1757. "Primerament, se fan descarga que han pagat à Andreu Mascaró, botiguer de Reus trenta lliuras, dich 30 lliuras, a bon compta del domàs de la bandera. Vist lo recibo 30 lliuras". "Ítem, han pagat à Joseph Rusias, pasamaner de Valls, per los cordons y flocadura de ceda de la bandera 18 lliuras. Vist recibo dich 18 lliuras". "Ítem, la asta de la bandera 15 sous y 3 sous de tenÿr-la són 18 sous". "Ítem, la ceda de la bandera 4 sous" i "Primo, se fan pagat al botiguer de Reus 4 lliures 4 sous 3 diners".

⁶³ *Ibidem*, fol. 18v. Comptes del 29 de setembre del 1764. "Ítem, han pagat 4 sous al ferrer per fer lo ferro de la bandera. 4 sous".

6. LES CONFRARIES COM A ESPAI DE FESTA I LLEURE

La documentació estudiada es mostra molt més generosa pel que fa al Pont d'Armentera que no pas a Bràfim. Segurament això es deu també al fet que al primer lloc hi havia una confraria i al segon un gremi.

1. *El pa beneït*. Al Pont d'Armentera trobem documentat el "pa de Sant Miquel" (1756-74) i el "pa de Tots Sants" o "pa dels morts" (1756-74). Els trobem sempre comptabilitzats com a un ingrés; per tant, cal suposar que es venia als confreres i veïns. A Bràfim trobem el "pa de Tots Sants i Santa Llúcia" (1797-1800). Posteriorment hom l'anomenarà expressament *pa beneyt* al Pont d'Armentera (1763 i 1795) i a Bràfim (1806-1825). Popularment el "pa beneyt" esdevindria pràcticament un sacramental, és a dir, un cert substitut del sagrament de l'Eucaristia de més difícil accés.

2. *Els àpats fraternals*. Aquests banquetes se celebraven anualment i servien per augmentar la confraternització i la convivència dels germans i germanes. Habitualment es tractava d'un àpat i en alguns llocs se'n celebraven dos. Malgrat que no els hem pogut documentar ni en un lloc ni en l'altre, pensem que s'hi celebraven. Per una banda, l'existència dels "llevans de taula", documentats els anys 1763 i 1777, i el consum d'aiguarent, vi, coques, avellanes, confits i anissos la nit de Sant Miquel, ens hi fan pensar.⁶⁴ Potser no es tractava d'autèntics àpats, sinó més aviat de petits refrigeris que ajudaven a passar una nit festiva. Els "llevans de taula" foren una forma força habitual d'obtenir diners que empraren moltes confraries fins a meitat del segle XX. Consistien en oferir cants i música a canvi d'alguna almoïna. Les caramelles en són tributàries.

3. *La música i les ballades al Pont d'Armentera*. La música ha estat sempre un element essencial a l'hora de fer més llúides les festes i les diades. Necessària per a solemnitzar les celebracions religioses, però sempre imprescindible quan es tracta de fer participativa i festiva una celebració col·lectiva. No és, doncs, gens estrany que les confraries dediquessin tots els seus esforços a assegurar un i altre aspecte en les seves festes patronals. Per altra banda, sobretot a partir del segle XVIII, una i altra intenció xocaren sovint amb el pensament de l'Església. Aquesta, malgrat que aprovava la solemnització de les funcions religioses, mirava d'acomodar-les a les rúbriques litúrgiques, restringint evidentment els desitjos de músics i pobles. Quant als balls de carrer, eren sempre vistos amb mal confiança per considerar-los el preludi d'un més que segur acostament entre confreres d'un i altre sexe. Així, doncs, les topades entre les autoritats religioses, les municipals i àdhuc els fidels en general, sovintejaren quan es tractava de limitar l'abast de festes celebrades en honor del sants o de la Mare de Déu a les esglésies parroquials i sobretot a les ermites isolades.

⁶⁴ *Ibidem*, fols. 17r, 15v i 26r. Comptes de 14 d'octubre del 1762 "Ítem, llevans de taula de 63. 15 sous"; comptes de 24 d'octubre del 1762 "Ítem, de las copas la nit de Sant Miquel. 4 sous 6 diners", "Ítem, per aiguarent, vi, avellanas, etc.", i comptes de 12 de setembre del 1776.

Les Ordinacions de 1756 consideraven la possibilitat que la festa, amb el corresponent permís del rector, del batlle representant de l'Abat de Santes Creus, senyor de la vila, i dels regidors, representants dels interessos municipals, fos solemnitzada amb la presència de músics.⁶⁵ Aquell mateix any esmerçaven la quantitat d'1 lliura 2 sous i 6 diners en músics. Les despeses de la confraria que hem documentat dedicades al pagament de músics són prou abundants (1756-57, 1761-63, 1766-67, 1769-76, 1783, 1790-92, 1845-46 i 1848-49). En els anys 1756-63 es contractaren músics de la vila i músics de Sarra.

L'obtenció d'una "llicència per tenir músichs y ballar" s'aconseguí definitivament el 1762. L'onze d'octubre del 1761 els confreres nomenaren Jaume Martró síndic per tal que els representés a Barcelona. Les dietes de quatre viatges a la ciutat comtal i les diverses diligències importaren la suma de 16 lliures 4 sous i 8 diners.⁶⁶ L'any 1765 alguns confreres, entre ells el vicari mossèn Joan Mestre i Queralt, s'oposaren a què toquessin els músics pontorrins Andreu Alemany i Josep Soler, que havien contractat els procuradors, Joan Alemany i Joan Grimau. El 10 d'octubre d'aquell any el batlle, Josep Carreras, determinà que, per tal d'evitar més raons, aquell any no hi haguessin músics; que Alemany cobrés el sou pel qual de "bona fee" els procuradors l'havien contractat, mentre que Soler, que no volia tocar, no se li pagués res.⁶⁷

Les "ballades" esdevingueren un dels ingressos més valuosos de la confraria. Les hem documentat durant tota la segona meitat del segle XVIII (1756-57, 1760, 1762-63, 1766-67, 1769-74, 1776-78, 1783, 1785-86, 1788-94, 1797-98). Anaven acompanyades del consum de confitura, aiguardent, coques i altres lllaminadures. També s'hi rifaven "tres ventalls per las balladas" i es feien de nit al carrer.⁶⁸

7. PASSAR COMPTES

Tant en la confraria com en el gremi, els procuradors tenien sempre l'obligació de passar comptes quan deixaven l'administració. Al Pont d'Armentera, a partir del 1799 els

⁶⁵ *Ibidem*, fol. 3v. Ordinació, núm. 2.

⁶⁶ *Ibidem*, fol. 16v. -"Aquí se nota que com convingue lo capítol que.s gastàs tot que fos necessari per alcansar llicencia per tenir músichs y ballar, fou precis recorrer quatre vegades à Barcelona, y per los gastos han deixat los diners que vuý die present 28 de octubre 1762 se deuen: Primerament à Miquel Tous se li deu 3 lliures. Ítem, a Joan Martí . 3 lliures 7 sous 6 diners. Ítem, à Joan Mestre y Queralt, vicari. 3 lliures 1 sous 2 diners. Ítem, à Joseph Ral. 2 lliures 5 sous.. Ítem, à Isidro Manyer, menor. 1 lliura 2 sous

6 diners. Ítem, à Ramon Mestre. 1 lliura 10 sous. Ítem, à Joseph Soler, teixidor. 7 sous 6 diners. Ítem, à Josep Ventura, ferrer. 15 sous. Ítem, à Pau Alemany. 15 sous. [Total] 16 lliures 4 sous 8 diners".

⁶⁷ *Ibidem*, fol. 20r. Resolució del 10 d'octubre del 1765.

⁶⁸ *Ibidem*, fols. 24r i 30v. Comptes de 20 de setembre del 1773 "Ítem, per las cocas y tres ventalls per las balladas. 6 lliures 18 sous"; "Ítem, lo llum de las balladas. 10 sous".

comptes que donaven ja no detallaven els ingressos i les despeses. Malgrat això, l'arquebisbe Romualdo Mon i Velarde els aprovà en la seva visita pastoral de 7 de maig del 1805. En canvi, l'arquebisbe Antonio Fernando de Echanove i Zaldivar, en la seva visita del 16 de maig de 1827, tot i no esmenar la plana del seu predecessor ordenava que de nou els comptes es fessin al detall. A Bràfim els comptes foren sempre lliurats d'una forma adequada.

La confraria del Pont d'Armentera mantingué una economia bastant sanejada fins al Trienni Liberal. Posteriorment hom intentà reiteradament d'aconseguir un pressupost zero, malgrat que en bastantes ocasions el balanç fou negatiu. El gremi de Bràfim també gaudí gairebé sempre d'una economia suficient.

7.1. ELS INGRESSOS

Acostumen a ésser semblants en ambdues associacions i eren també comuns a d'altres confraries.

1. *Els anuals*. Eren les quotes anuals dels associats que es pagaven el dia de Sant Miquel. Al Pont d'Armentera, durant els primers cinc anys (1756- 1760) els confreres es comprometeren a pagar 3 sous i posteriorment la quota fou fixada en 2 sous.⁶⁹ A Bràfim el 1798 també fou assenyalada la quantitat de 2 sous anuals.⁷⁰

2. *Les quotes d'amissió*. Eren els drets d'entrada que pagaven els nous confreres quan ingressaven a la confraria o al gremi. Eren unes entrades extraordinàries, car només existien quan hi havia moviment de socis. El 1756 al Pont d'Armentera fou fixada en 4 sous. Tal vegada podríem considerar-la l'equivalent al dret de mestratge que es pagava a Bràfim. El dret habitual era de 7 lliures, els gendres de mestre cotitzaven 5 lliures, i els fills de mestre pagaven només 3 lliures i 10 sous.

3. *El blat de la plega*. Els procuradors d'ambdues entitats recollien blat per la vila. Amb el que recaptaven al vendre'l aconseguien un bon ingrés per a la confraria. Al Pont d'Armentera el documentem (1756-98 i 1827-1859) i també a Bràfim (1772-1809 i 1817-1820).

4. *El pa de Sant Miquel, el pa de Tots Sants i el pa de Sant Miquel i de Santa Llúcia*. Es tractava del pa beneït que es donava els dies de Sant Miquel (1756-74) i Tot Sants (1756-74) al Pont d'Armentera, i per Tots Sants i Santa Llúcia (1797-1825) a Bràfim. Com ja hem assenyalat els fidels donaven una almoina en rebre'l.

⁶⁹ *Ibidem*, fol. 5r. Ordinació, núm. 10.

⁷⁰ AHAT-Parròquies. Bràfim. Llibre de les confraries de la Mare de Déu del Roser, de Sant Miquel i de la Minerva, núm. 22. c. 10. (1770-1831), sf. Ordinació, núm. 3.

5. *La capta a l'església i a la vila.* L'any 1760 a la capella de Sant Miquel del Pont d'Armentera s'hi construí una caixa per a rebre les almoines dels fidels.⁷¹ Tanmateix, els majorals empraven una bacina amb la imatge de fusta del sant per captar les almoines dels fidels dins l'església i per la vila. Aquest sistema de finançament es mantingué sempre.

6. *Les ballades.* Al Pont d'Armentera era una font d'ingressos important. Els qui participaven en el ball de la nit de Sant Miquel que organitzava la confraria sembla que pagaven alguna quantitat.

7. *Les rifes.* Al Pont d'Armentera en algunes ocasions s'havia rifat una gallina (1757), un capó (1757-58), dos pollastres (1761-65), un gall dindi per Nadal (1757 i 1759) i una o dues mones per Pasqua (1757-1765 i 1844).

8. *El refús de la cera.* Normalment l'adquisició de la cera esdevé una de les despeses més importants i imprescindibles de les confraries. Tanmateix, al Pont d'Armentera, precisament quan l'economia de la confraria començava a ésser més precària, hom trobà en la venda del refús de la cera un ingrés discret (1832-50).

9. *Les multes.* Teòricament eren un ingrés, encara que extraordinari. De fet, si ens refiem dels llibres de comptes durant tot aquest període, mai no se n'imposà cap, si més no, no hi figura documentada.

10. *El tros de Sant Miquel dels paraires de Bràfim.* Es tractava d'una finca propietat del gremi que aquest acostumava a arrendar-lo a algú de la vila. El 1786 Pere Fortuny, que n'era l'arrendador, hi sembrava cereal. El 1797 hom l'arrendava a Pere Joan Gasset per un període de quatre anys i pel preu de 16 lliures. L'arrendador es comprometia a pagar 4 lliures cada any.⁷² Hom li féu el mateix contracte l'any 1802.⁷³

11. *Estricar i escaldar draps a Bràfim.* El 8 de maig del 1789 els mestres acordaren que “des de lo any present y en avan, se obligan à pagar y donar â favor de son patró, San Miquel Archàngel, mitga paseta en plata per cada una pesa de borell, seal, ò altre espècia, que quiscun de ells, y de sos successors en lo ofici de paraire estricarà”.⁷⁴ Les Ordinacions del 1798 assenyalaven com una de les obligacions dels agremiats el pagament de 3 sous i 9 diners “per cada pesa que estricaran en los estricadors, sian propis del gremi, ò de particular” i 9 diners més “per a mantenir los escaldadors ab son parol”.⁷⁵ Els estricadors

⁷¹ AHAT-Parròquies. El Pont d'Armentera. Llibre de la confraria de Sant Miquel, núm. 68. c. 13 (1756-1875), fol. 12v. Comptes del 2 de febrer del 1760 Ítem, del gasto de la caixa, frontissas, aigua cuít 11 sous 2 diners”, “Ítem, han pagat al Manÿer y Parés de cerrar per la caixa 8 sous”, i “Ítem, han pagat al fuster de las mans de fer la caixa y claus 1 lliura 15 sous”.

⁷² AHAT-Parròquies. Bràfim. Llibre de les confraries de la Mare de Déu del Roser, de Sant Miquel i de la Minerva, núm. 22. c. 10. (1770-1831), fol. 47r. Arrendament de 28 de maig del 1797.

⁷³ *Ibidem*, fol. 50r. Arrendament de 1802.

⁷⁴ *Ibidem*, sf. Resolució de 8 de maig del 1789.

⁷⁵ *Ibidem*, sf. Ordinació, núm. 3.

eren uns bastiments de fusta amb claus on es posava tibant la roba mullada perquè en eixugar-se no s'estrenyís. Com veurem després, necessitaven de reparacions continuades. Amb el pas del temps la quota per estricar augmentà. Així, el 8 d'agost de 1814 els confreres determinaven de pagar una pesseta per cada drap estricat.⁷⁶ I el 8 de maig del 1816 "han resolt pagar los draps que faràn de Sant Miquel à Sant Miquel de maig".⁷⁷

Les Ordinacions del 1798 regulaven la utilització dels estricadors. Quan un mestre tenia draps per estricar havia de comunicar-ho al procurador del gremi. Aquest era l'encarregat de tenir cura del bon estat i del funcionament dels estricadors. L'ús estava regulat a través d'un llistat on s'anaven inscrivint els mestres quan tenien draps per estricar. S'accedia als estricadors mitjançant un escrupolós ordre i tanda. Corresponia al procurador determinar quan la roba estava a punt per treure-la dels estricadors. De vegades algun dels mestres es negava a treure-la, perquè considerava que li calia tenir-la més temps. Si el mestre no complia l'ordre i a més s'hi oposava obertament, el procurador podia multar-lo amb una pena d'una lliura de cera obrada cada vegada.⁷⁸

El proteccionisme que defensaven i practicaven els gremis augmentà amb el pas del temps. Precisament quan el sistema s'afeblia i començaven a sortir arreu menestrals autònoms i els fabricants començaven a organitzar el treball. Així, el 8 de maig del 1819 el gremi va resoldre per majoria de vots "que no se pugui estricar ningun drap en los estricadors de la present vila, que dit drap no sia fabricat en Bràfim, baix la pena que li exigirà lo procurador". Segurament la dificultat d'evitar la competència dels draps elaborats fora vila forçaren els confreres a insistir en la resolució anterior. El 8 de maig del 1820 determinaven, "que ningú puguia estricar drap algun foraster mentres ni hagia per estricar dels fabricats en la vila". En aquesta ocasió posaven com a pena el pagament d'una lliura de cera blanca que serviria per al culte de Sant Miquel.⁷⁹

7. 2. LES DESPESES

Les despeses que hem pogut documentar són les habituals en confraries i associacions religioses de l'època.

1. *Els oficis, aniversaris i sermons.* Eren les despeses habituals i necessàries en ambdues institucions.

2. *La cera.* Estrictament imprescindible durant les celebracions. Servia tant per il·luminar el celebrant i l'altar, com per a solemnitzar les celebracions. La cera blanca, de més qualitat, s'emprava en les ocasions més importants i solemnes, mentre que la cera groga,

⁷⁶ *Ibidem*, fol. 53v. Resolució del 8 d'agost del 1814.

⁷⁷ *Ibidem*, fol. 54v. Resolució del 8 de maig del 1816.

⁷⁸ *Ibidem*, sf. Ordinació, nùms. 24, 25 i 26.

⁷⁹ *Ibidem*, fol. Resolucions del 8 de maig del 1819 i del 8 de maig del 1820.

més ordinària, l'empraven per al culte quotidià. També es necessitaven les candeles i les atxes que s'empraven en les processons i quan s'acompanyava el viàtic o els confreres difunts.

3. *Els músics*. Al Pont d'Armentera acompanyaven les funcions litúrgiques i la festa vespertina del dia de Sant Miquel. Des del 1792 a Bràfim els oficis s'acompanyaven amb la música del nou orgue parroquial.⁸⁰

4. *Coques, aguardent, vi, avellanes, confits, confitura, ventalls*. Diverses "laminadures" que es consumien la nit de Sant Miquel mentre es ballava al Pont d'Armentera.

5. *Oli per la llàntia de l'altar*. D'ençà l'adquisició d'una llàntia per part de la confraria del Pont d'Armentera l'oli esdevingué una nova despesa (1771-74 i 1834).

6. *L'arranjament dels estricadors*. Aquesta fou una despesa constant que esdevingué una autèntica sagnia per a la confraria. Només en donem alguns exemples. El 1771 el procurador havia esmerçat 2 lliures i 14 sous "per claus, treball de fusté per adobar los estricadors".⁸¹ Unes obres importants es realitzaren en els estricadors durant els anys 1772-74. El procurador Joan Jové va gastar 2 lliures i 8 sous "per adobar las portas dels estricadors, golfos y claus". Va pagar 1 lliura 2 sous i 6 diners "per güix y argamasa", 10 sous "per dos llindars", 1 lliura i 15 sous "per dos jornas de mestre y de manobre", 1 lliura 5 sous i 6 diners "300 claus". I finalment, va esmerçar 10 lliures 2 sous i 6 diners "per barreras per los estricadors". Tot plegat una inversió prou important, que de fet va representar la construcció d'uns nous estricadors.⁸² El 1775 es gastaren 3 lliures "per lo mestre de casas per adobar los estricadors" i una lliura 17 sous i 6 diners "per 5 jornals de manobre".⁸³ Unes noves obres de remodelació dels estricadors es van fer el 1784. Aquell any el procurador Marc Garriga pagava 17 lliures i 6 diners "per obras dels estricadors adobar las parets" i 4 lliures i 6 diners "per claus y 23 clavias".⁸⁴ El 1790 el mateix procurador pagava 23 lliures "per las portas dels estricadors", 3 lliures 10 sous i 10 diners "per un pany ab sa clau y balda per los estricadors", 5 lliures i 4 sous "per obras, mestre de casas, manobre, argamasa", 1 lliura i 10 sous "per treginar pedras" i 1 lliura i 3 sous més "per claus per los estricadors".⁸⁵ El 1797 el procurador Pere Joan Gasset esmerçava 4 lliures 10 sous i 9 diners "per claus per

⁸⁰ L'orgue fou contractat el 15 d'octubre del 1730 amb Josep Casas, mestre organer reial de Reus, pel preu de 1450 lliures. Fou plantat a Bràfim el mes de juliol de 1792. Fou destruït durant la primera guerra carlina. Cf. PORTA I BLANCH, Josep. Arreplec de notícies referents a Bràfim. (Tarragona, 1930), pàg. 88.

⁸¹ AHAT-Parròquies. Bràfim. Llibre de les confraries de la Mare de Déu del Roser, de Sant Miquel i de la Minerva, núm. 22. c. 10. (1770-1831), fol. 34r. Comptes del 1771.

⁸² *Ibidem*, fol. 34v. Comptes de 1772-74.

⁸³ *Ibidem*, fol. 35r. Comptes del 1775.

⁸⁴ *Ibidem*, fol. 37r. Comptes del 1784.

⁸⁵ *Ibidem*, fol. 45v. Comptes del 1790.

los estricadors y netejar-los”, 8 lliures 18 sous i 9 diners “per la pica dels escaldadors”, 16 lliures i 5 sous “per un parol se ha comprat per escaldar la llana”, 7 lliures i 10 sous “per lo mestre de casas”, 1 lliura i 13 sous “per lo manobre”, 9 lliures 1 sou i 3 diners “per un macho y home per treginar pedras”, 3 lliures i 18 sous “per lo farré y fusté” i 11 lliures i 15 sous més “per 47 portadoras argamasa à 5 sous portadora”.⁸⁶ El 1809-10 el procurador Josep Guasch i Gelambí va esmerçar 20 lliures “per comprar una caldera nova” i 3 lliures 2 sous i 6 diners més “per adobar los estricadors”.⁸⁷ El 1815-16 Jacint Jové i Vilanova, procurador del gremi, va pagar 19 lliures 3 sous i 8 diners “per claus dels estricadors, ferros per adobar lo rentador, oli, escaldadors, etc.”.⁸⁸

APÈNDIX DOCUMENTAL I

CONFRARIA DE SANT MIQUEL DEL PONT D'ARMENTERA

1. FUNDACIÓ DE LA CONFRARIA DE SANT MIQUEL, ARCÀNGEL, DELS TEIXIDORS DE LLI I DE LLANA DE LA VILA DEL PONT D'ARMENTERA

El Pont d'Armentera, 1756, març, 19.

Dia dinou de mars mil set-cents cinquanta-y-sis, congregáts en la casa del Estudi los menestrals teixidors de lli y llana y de altres officis de la vila del Pont de Armentera, Archebisbat de Tarragona, ab la actual presència del señor Benet Asnar, batlle, y lo reverent Joan Mestre, vicari de dita vila, y dels señors regidors Josep Massaguer, Pau Bertrán, pagès, Joan Grimau y Macià Alari, se proposà que tenint en la iglésia de dita vila altar, ó, retaule, y tabernacle del gloriós arcàngel Sant Miquel, constant al llibre de la iglésia que en temps passát tenia dit gloriós Archàngel confraria dels teixidors de lli y llana, la que era adorno de la iglésia, y veneració del dit Archàngel. Per lo tant desitjant los menestrals de dita vila novament fundassen, erigissen, eo, renovassen dita confraria confiant serà de l'agrado de Déu Nostre Señor, y del sobra dit Arcàngel, y així fetas y escritas las Ordinacions més convenients á favor de la confraria, conservació y augment de ella fossen presentadas al Señor Archebisbe de Tarragona, ó, á, son Vicari general per a aucthorisár y decretár tot lo que.s disposarà en ella. Y foren de vot unànimes y conformes. Per lo que dit vicari se ofereix á presentár esta relació, y lo demés que en avant se disposarà. Vuÿ dit dia dinou de mars mil set-cents cinquanta-y-sis.

Los que volen fundár la confraria són los següents:

Primo, lo reverent Joan Mestre, vicari.

Vicens Ral, sastre.

Miquel Tous, teixidor de lli y llana.

Joseph Soler, teixidor de lli.

Joseph Carreras, teixidor de lli.

Ventura Balmas, teixidor de lli y llana.

⁸⁶ *Ibidem*, fol. 47v. Comptes del 1797.

⁸⁷ *Ibidem*, sf. Comptes de 1809-10.

⁸⁸ *Ibidem*, sf. Comptes de 1815-16.

Joseph Alemanÿ, de la plassa, moliner, víudo [+obiit].
Pau Oluje, moliner.
Pere Joan Puig, torcedor de llana.
Balthazar Munta, fuster⁸⁹.
Grabiel Rossell, cirurgià [+obiit].
Joseph Balenÿà, víudo [+obiit. Se hix de la confraria].
Pau Sans, paraÿre.
Jaume Martró, paraÿre.
Pau Roca, fadrí, ferrer.
Joseph Ginestà, víudo, espardenÿer.
Joan Massaguer, sabater, víudo [+difunt].
Manuel Aloyÿ, fuster.
Miquel Cardona, teixidor de llana.
Joseph Ventura, ferrer.
Agustí Andreu, pentinador.
Joan Baura, negociánt.
Andreu Alari, pagès.
Pau Bertran, menor, paraÿre.
Gaspar Cantallops, teixidor [ausent].
Benet Martí, paraÿre.
Mònica Martí, muller de Benet Martí.
Maria Baura, muller de Joan Baura.
Theresa Soler, muller de Joseph Soler, teixidor de lli.
Maria Carreras, muller de Joseph Carreras, teixidor de lli.
Maria Tous, muller de Miquel Tous, teixidor de lli y llana.
Maria Balmas, muller de Ventura Balmas, teixidor de lli y llana.
Maria Puig, muller de Pere Joan Puig, retorcedor de llana [+difunta].
Magdalena Aloyÿ, muller de Manuel Aloyÿ, fuster [+obiit].
Bàrbara Cantallops, muller de Gaspar Cantallops, teixidor [ausenta].
Maria Ral, muller de Vicens Ral, sastre [+obiit].
Maria Martró, muller de Jaume Martró, paraÿre.
Agnà Maria Sans, muller de Pau Sans, paraÿre [+obiit].
Úrsula Rosell, muller de Gabriel Rosell, cirurgià.
Catharina Cardona, muller de Miquel Cardona, teixidor.
Maria Alari, muller de Andreu Alari, pagès.

⁸⁹ El nom figura tatxat a la llista. Podria tractar-se d'una expulsió per haver deixat de pagar dues anualitats, o bé, d'una baixa voluntària.

Maria Ventura, muller de Joseph Ventura, ferrer.

Magdalena Andreu, muller de Agustí Andreu, pentinador.

T. Munta, muller de Balthasar Munta, fuster⁹⁰.

Joan Martí, parayre.

Joan Alemany, pagès del carrer de la iglesia.

Ramon Garriga, pagès.

Jaume Calbet, pagès de la arreal [no fou confrare].

Joan Grimau, pagès del carrer de avall.

Jaume Foguet, parayre.

Joseph Ral, sastre, fadri.

Attent, y consideránt que qualsevol confraria deu estar regida y governada, per lo tant per lo regimen de ella se fan las presents Constitucions, ab consentiment de tots los sobredits, y ab authoritat y decret de l'Il·lustrissim. y Reverendíssim Señor Archebisbe de Tarragona, eo, de l'Il·lustrissim Señor Vicari General, baix authorisant y decretánt.

En Nom de Déu Nostre Señor Jesu-Christ, y de la gloriosa y humil sempre Verge Maria, Mare y Señora Nostra, de Santa Maria Magdalena, nostra patrona, del gloriós Archàngel Sant Miquel, y de tots los sants y santas de paradís celestial. Amén. Jesús.

Primera ordinació.

Primerament, ordenàm y disposàm que lo die vint-y-nou de setembre, ó lo dia, se celebrarà la festa de l'Arcàngel Sant Miquel, lo dia antes se canten completas y goigs, y lo dia del Sant, tèrcia, professó, goigs, offici de la missa cantàt, y à la tarde vespres y goigs, à devoció de Sant Miquel y dels confreres donant al rector la caritat de setze sous, com las demés confrarias.

Segona ordinació.

Més, ordenàm y disposàm, que si en temps esdevenidor la confraria té possibilitat volem que lo dia se farà la festa de Sant Miquel, si poden tenir sermó y músichs, que se'n tingan en qualsevol temps, que se'n convingan los confreres ab la llicència del rector, batlle y regidors.

Tercera ordinació.

Més, ordenàm y disposàm, que al dia primer vinent después de la festa de Sant Miquel, ó altre immediat que impedit no serà, se celebre un aniversari cantàt per las ànimas dels confreres, donant-los als dits confreres candelas, ab toch de morts lo dia antes y lo die de l'aniversari, y al rector de caritat dotze sous. Volent se celebri a l'altàr de Sant Miquel.

Quarta ordinació.

Més, ordenàm y determinàm que, quant se mori algun confrare, o confrasesa, se li celebre un aniversari cantàt, caritat dotze sous, però se adverteix que determinàm y volem, que si la confraria no té diners per la cera y caritat de l'aniversari, que s'fassa taxa entre los confreres quedant obligats los procuradors de cobrar lo que toqui á quiscun. Y esto además de l'annual.

⁹⁰ Ídem.

Quinta ordinació.

Més, ordenàm y disposàm que, quant la confraria tinga possibilitat compria dos atxas, las que degan portar los majorals, ó, sacristans, ó altras de son consentiment, lo die de la festa y los dias que las altras confrarias las trahuen, com y també quant se portarà lo viàtich à algun confrare.

Sexta ordinació.

Més, ordenàm y disposàm que, la festa primer vinent después de haver celebrat Sant Miquel donen los majorals comptes de la administració, prechint antes la convocació dels confreres per a elegir nous procuradors, devant dels nous procuradors, señor rector, ó vicari, y señors batlle y regidors, si volen assistir.

Septima ordinació.

Més, ordenàm y disposàm que, dels rèdits de la confraria se compre un llibre en folio en lo qual se incerten estas constitucions, decrets y lo que entrarà y se gastarà per obs de la confraria, partit per partit, ab taula dels confares. Volent que los sacristans, ó procuradors, que vuÿ són y per temps seràn, estigan obligats à cobrar los annuals, comprar cera y acceptar per la iglésia y vila.

Octava ordinació.

Més, ordenàm y disposàm, per major firmesa de la confraria y perquè la multitut és causa de confusió y de gastos, y perquè ab més facilitat se pugàn cobrar los annuals, que no pugan entrar en la confraria, entre confreres y confreresas, més de setanta, y que estos setanta sien sempre primeras las mullers dels confreres. Volent que si mor algun confrare sie primer son hereu, ó sa muller, que no altras que no són de la confraria per entrar à ella. Y si ve cas que sien dos, ó molts, los que pretenen entrar, ó altres per cumplir lo número de setanta, no pugan admetre'ls sos sagristans, ó procuradors, fins à tenir lo consentiment de la major part dels confreres, ó dels vots. Volent emperò que sempre sien primers los teixidors de lli, llana y demés menestrals.

Nona ordinació.

Més, ordenàm que tots los que entraràn en la present confraria sien estants y habitants en la vila del Pont de Armentera, y no entrin forasters, ó foraster, sinó que al número determinat faltasen de la vila, donant de entrada la caritat assignada, que són quatre sous en qualsevol temps de l'anÿ que entrin.

Dècima ordinació.

Més, ordenàm y disposàm, que lo annual se ha de pagar lo die que se farà la festa del gloriós Archàngel Sant Miquel, per lo que, y per lo fi que baix se dirà, unànimes y conformes disposàm y declaràm, que tots los confreres, que vuÿ són y en avant se acontaràn, donen per sinch anÿs continúos de annual, lo dia de Sant Miquel, tres sous; y concluhits dits sinch anÿs, dos sous quiscun anÿ, sinó que se disposàs lo contrari per lo Il·lustríssim, ó per son Vicari General.

Undècima ordinació.

Més, ordenàm y disposàm, que quant mori algun confrare, ó confreresa, degan los quatre confreres més prop vehins de la casa del difunt fer lo vas, acompanyar lo cadàver, assistir a l'enterro y enterrar-lo; però si lo difunt és de altre confraria, solament degan assistir à las funcions sobre mencionadas dos confreres més prop vehins. Y expressament declaràm que vagen per torn, sens que ningú sie exem, de qualsevol grau, ó condició que sie. Y qui no puga assistir hi fasse anà, à costas suas, menos que estiga impedit de malaltia corporal.

Duodècima ordinació.

Item, ordenàm y disposàm, que si algun confrare serà negligent y descuidat en donar la caritat annual, que quant dega dos annuals, ó dos anÿades, pugan los majorals borrar-los de la confraria. Y altrament puga qualsevol voluntàriament apartar-se'n.

Terdecima ordinació.

Item, ordenàm y disposàm, que luego de tenir lo decret del Il·lustríssim, ó de l'Il·lustre señor Vicari General de Tarragona, per a fundar la present confraria degan los sacristans, que vuÿ se troban, fer las diligèncias per a compràr corte per a fer un estandart per major adorno de la Iglésia y honor de la confraria. La paga de la qual, com no hi haje diners in promptu, se ofereixen los sobra escrits, que vuÿ són, en anticipar este annual de aquest any, esto és, que així com havian de pagàr quatre sous de entrada pagaràn set sous 6 diners, y tindrà pagat per lo die de Sant Miquel pròxim vinent. Y lo demás que faltará ho prengan à pagas per tot lo que convinga per dit effecte. Y los concedim tot lo poder com si nosaltres fossem presents. Emperò volem saber lo corte, lo importe de ell, los diners donaràn, las pagas faràn, perquè sapigan dits confreres la possibilitat tingan per pagar.

Última ordinació.

Últimament volem, si plau a l'Il·lustríssim Señor Archebisbe, ó à son Il·lustre Señor Vicari General, que todas las ditas cosas sien observadas, imasant-nos la pena de mitja lliura de cera per quiscun y quiscuna vegada que.s contrafarà al sobredisposat. Y la mateixa pena nos imposàm à tots confreres que no acistiràn als oficis de completas, missa y vespres del die de Sant Miquel, sinó que tingan just impediment.

Nos lo Dr. Mariano Martí, prevere y comensal de la Santa Metropolitana Iglésia de Tarragona, y en lo espiritual y temporal per lo Il·lustríssim y Reverendíssim Señor Doctor Don Jaume de Cortada y Brú, prelat domèstich perpètuu y capellà de Nostre Santíssim Pare y Señor de las causas de son Sacro Palacio y Sagrada Romana Rota Auditor, per la gràcia de Déu y de la Santa Sede Apostòlica Archebisbe de dita Santa Metropolitana Iglésia, Primat de las Españas, del Concell de Sa Magestat, etc. Vicari General y Official, las sobrecontinuas tretze ordinacions, per Nos esmenadas y corregidas, fetas per lo bon regimient y govern de la confraria de Sant Miquel Archàngel, de temps antich erigida en la Parroquial Iglésia del lloch del Pont de Armantera, y per los menestrals de dit poble revonada, lloàm y aprobàm, y en ellas per sa validitat y firmesa, nostra auctoritat y Decret, eo de nostre ofici, interposàm, en Tarragona als set dias del mes de Agost de l'anÿ de la Nativitat del Señor de milt set.cents sinquanta-y-sis. Així ho aprova lo notari y escrivà avall escrit de mà pròpria, etc. Martí, Vicari General y Official.

De manament de dit Il·lustre y Molt Reverent Señor Vicari General y Official. Ignasi Seguí, notari y escrivà de la Cúria del Vicariat Ecclesiàstic de Tarragona.

Ha pagat lo Reverent Thomàs Queralt, prevere y beneficiat de la Santa Iglésia Cathedral de Tarragona, per lo present Decret y demás gastos, la quantitat de duas lliuras deu sous. En Tarragona als 12 de agost de 1756.

Pau Bertran, pagès del carrer de la iglésia.

Teresa Bertran, muller del dit Pau Bertran.

Paula Garriga, muller de Ramon Garriga.

Joan Tosas, teixidor de lli.

Rosas Tosas, muller de Joan Tosas.

Maria Martí, muller de Joan Martí.

Maria Calbet, muller de Jaume Calbet [òbit].

Francisca Grimau, muller de Joan Grimau.

Marina Foguet, muller de Jaume Foguet, paraÿre.

Josep Domingo, del Mas Farran.

Ramon Domingo, del Mas Farran.

Ha entrat die 5 de abril 1761 Joseph Parés 4 sous.

Ítem, Rosa Parés, sa muller 4 sous.

Item, Àngela Parés, víuda 4 sous.

2. EL BATLLE DEL PONT D'ARMENTERA, DAVANT L'OPOSICIÓ DE CERTS CONFRARES A QUE ELS MÚSICS ELEGITS PELS PROCURADORS TOQUIN DURANT LA FESTA DE SANT MIQUEL, PROHIBEIX QUE DURANT AQUELL ANY HI HAGIN MÚSICS

El Pont d'Armentera, 1765, octubre, 10.

Als 10 de octubre 1765 congregats los confrarers de la confraria de l'Archàngel Sant Miquel en lo Estudi de la vila del Pont de Armantera, entre 8 y 9 horas del vespre, en presència mia, jo Joan Mestre y Queralt, vicari, com à confrare de dita confraria, y lo senyor Joseph Carreras, batlle de dita vila, ha proposat Jaume Puig, sacristà de la confraria, com havent conduït Joan Alemany y Joan Grimau, procuradors, à 2 músichs per la festa de Sant Miquel, ell y la major part dels que estava presens no volien lo un, que era Andreu Alemany, fadrí, y que lo altre, Joseph Soler, si volia tocar, lo pagarian, y respongué no volia tocar dit Soler.

Después de varias rahons entre alguns dels confrares, que molts no respongueren. Resolgué en primer lloch lo senyor batlle, que resolia no hi hagués músichs per aquest any. Al qual vot concentí dit vicari y molts altres confrares per excusar qüestions. Així mateix resolgueren los referits, sens contradir, que havent dits procuradors elegit al dit Andreu Alemany per músich, ab la bona fe que tots serien contents, que dels rèdits de la confraria fos pagat lo celeri que estava llogat. Y no contradí ningú, però al Soler que no se li pagàs ninguna cosa, ja que no volia tocar.

Ho firmo jo Joan Mestre y Queralt, vicari altre dels confrares de dita confraria.

3. LA CONFRARIA DE SANT MIQUEL DEL PONT D'ARMENTERA, PER MANCA DE CONFRARES QUE VULGUIN FER DE PROCURADORS, DEIXA DE FUNCIONAR COM A TAL ENTRE ELS ANYS 1835-43

El Pont d'Armentera, 1835, octubre, 20.

Vuy dia 20 de octubre de 1835 comparegué en esta ma casa rectoral Isidro Mañé, administrador de Sant Miquel, dient-me no volia cuydar més de dita confraria per faltar-li los recursos necessaris per sustenir-la. En vista de asò donà comptes y resultà que alcansaba 1 lliura 16 sous 3 diners de lo que habia ell adelantat, però que ya ho cedía gustós a favor de ella. Al diumenge pròxim vinent ho vas jo manifestar des del peu de l'altar, encarregant als devots del gloriós sant vinguesent a buscar las claus de la confraria, en cas de haver-n i alguns entre ells que tingués voluntat de servir à dit sant; però lo resultat fou que quedà sens administrador fins als 14 de abril del corrent any 1842, que se encarregasent de ella Joan Balañà y Miquel Tous, perayres de la present vila, los quals me han promès servir gustós y donar comptes anualment de la sua administració a son degut temps. Verum. Francisco Montserrat, Rector.

4. DISSOLUCIÓ DE LA CONFRARIA DE SANT MIQUEL DELS MENESTRALS DEL PONT D'ARMENTERA.

El Pont d'Armentera, 1875, gener, 1

Los Señores Administradores Juan Bautista Ral y Juan Balañà, que antes cuidaban y administraban las cuentas de la cofradía del Arcnángel San Miguel, han hecho dimisión de su cargo por quedar casi del todo

disuelta dicha cofradía, ni se á encontrado otros administradores para servir; quedando ahora á cargo de personas piadosas la limpieza é iluminación de su respectivo altar. Y por ser así lo firmo en la villa del Pont de Armentera en el primer dia del mes de enero de 1875. El cura ecónomo. Ramon Guinovart, presbitero.

CONFRARIA DE SANT MIQUEL DE BRÀFIM

1. ELS CONFRARES ACORDEN QUE EL PROCURADOR DEL GREMI ES NOMENI SEGUINT EL CRITERI D'ANTIGÜETAT

Bràfim, 1787.

Confraria de San Miquel Archàngel.

En lo any de 1787. Han concordat tots los confreres de San Miquel, quesia procurador dels dits confreres segons sa antiguitat. Y per tan se ha fet la present llista per a obviar disputas.

Jauma Gasset

Josep Guasch [obiit].

Joan Jové.

March Garriga.

Lluís Vilanova⁹¹.

Pau Fon⁹².

Pau Guitart⁹³.

Jacinto Jové y Vilanova⁹⁴.

Joan Guasch y Sagara.

Pera Joan Gasset y Guitart.

Andreu Guasch y Sagarra⁹⁵.

Francisco Jové y Vilanova⁹⁶.

Francesch Garriga y Busquet⁹⁷.

2. ORDINACIONS DEL GREMI DE PARAIRE, TEIXIDORS I RETORCEDORS DE LLANA I ABAIXADORS DE PANYOS DE BRÀFIM

Bràfim, 1798, maig. 8.

Ordinacions.

Del gremi de paraire, teixidors, retorsadors de llana y abaixadors de paños de la vila de Bràfim, del corregimen y archebisbat de Tarragona.

⁹¹ Lluís Vilanova i Colomé, menor, paraire, s'incorporà a la confraria el 1775.

⁹² Pau Font, paraire s'incorporà a la confraria el 1775.

⁹³ S'incorporà a la confraria el 1786.

⁹⁴ Jacint Jové i Vilanova juntament amb Joan Guasch i Sagarra i Pere Joan Gasset i Guitart s'incorporaren a la confraria durant els anys 1791-93.

⁹⁵ Andreu Guasch i Sagarra s'incorporà a la confraria el 1796.

⁹⁶ Francesc Jové i Vilanova s'incorporà a la confraria el 1796.

⁹⁷ Francesc Garriga i Vilanova s'incorporà a la confraria el 1797.

Essent de l'agrado de Déu Nostre Señor, que en los gremis, per la bona ermonia y unió entre los individuos, se establescan unas ordenansas baix las quals deuen los individuos regir-se y gobernar-se. Per so, à major honor y glòria de Déu Nostre Señor Jesu=Christ, y de la sua Puríssima Mara Maria Santíssima, y del gloriós San Miquel Archàngel, estant tots los individuos del dit gremi congregats en la casa, ó abadia, del reverent rector de la vila de Bràfim, baix firmats, fem y ordenam las presens ordenacions, las que nos obligam, per nosaltres y per nostres sucesors en dit gremi, observar y guardar.

Primo. Deurà este gremi anomenar-se de paraires, teixidors y retorsedors de llana y abaixedors de paños, baix lo títol é invocació del gloriós San Miquel Archàngel, que se venera y està colocat en la Iglésia parroquial de San Jaume de la vila de Bràfim.

2. Que à major honor y glòria del dit San Miquel deuran los individuos que compondran lo espresat gremi santificar y celebrar lo dia, ó festa, de dit san, com à patró del dit gremi, com se acostuma tots los anys en el dia vuit del mes de maig, assistint tots los mestres à la misa major y professó que dit sant se acostuma fer. Y que en dit dia no se treballia en dits oficis.

3. Per la observància de dit gremi deuran cada un dels mestres pagar y posar en mans dels procuradors actuals = Dos sous en quiscun any duran sa vida natural = Y quatra sous y sis diners, so és, tres sous y nou diners per cada pesa que estricaran en los estricadors, sian propis del gremi, ó de particular. Y nou diners per a mantenir los escaldadors ab son parol. Los que deuran servir en augment del gremi à major honor y glòria del dit San Miquel.

5. [sic] Per lo bon govern y recta administració del gremi y sas entradas é emolomens duran tots los anys, en el dia que se celebrarà la festa de San Miquel Archàngel, congregat-se tots los individuos del gremi en la forma deguda, y juns deuran elegir y anomenar ab pluralitats de vots los càrrechs y empleos que deuran elegir-se. So és = Un clavari que tinga à son càrrech tots los fondos y entradas del gremi. = Dos procuradors que tindran à son càrrech lo pendrer inventari de las cosas del gremi, cobrar los anuals y demés entradas, ab la obligació de donar formal compta y rahó à sos sucesors, dins lo termini de un mes de aver acabat sos empleos, y pagar de sos propis béns las quantitats, que per sa omició deixarà de cobrar de las que per just títol pertanyen al dit gremi. Y així mateix deuran elegir-se los demés empleos que en lo esdevenidor seran precisos, à direcció del mateix gremi.

No obstant la predita constitució, é ordinació, en atenció de ser de present pochs los individuos del dit gremi, se ha convingut sia procurador per lo espay de un any lo un individuo, ó mestre, después de l'altre segons sa antigua admisió en el gremi. Y que este se incorporia de las cantitats que espèctian al gremi, com també de cuidar de il·luminar en las festas y festivitats lo altar de San Miquel, de aperiar las robas y demés de dit altar, y de tot lo que sia propi del gremi. Ab la obligació de donar formal compta de tot en lo dia, ó festa, de dit San, com fins en el dia se ha practicat.

5. Que à més dels dits procuradors y clavari deurà en lo mateix dia lo gremi anomenar un mestre de cada ofici, ab lo títol de visitador, per a examinar si las hizienas de los exàmens estan segons reglas de l'art, ó ofici.

6. Per a conseguir lo títol de mestre en dits oficis deuran demanar-lo los pretendens per medi de un dels mestres del mateix ofici dos mesos antes de subjectar-se á exàmens, lo que no se ly podrà negar, aven cumplert lo temps de aprenent y tenir la pràctica corresponent. Lo que farà constar ab sèdula firmada per lo mestre en que ha estat aprenent.

7. Deuran constituir-se los exàmens de este gremi en la forma següent: Los paraires en fer una mescla de dos sorts de llana y escatinar una pesa de roba. Los teixidors en lisar un pintà y plagar una pesa al taler. Los retorsedors en urdir una pesa per ser propi de son ofici. Y los abaixadors en abaixar una pesa de paño.

8. Deuran treballar-se los exàmens en la casa que los procuradors senyalaran, ó destineran, y deurà el que se ha de examinar pendrer un padrí per a que lo asistesca y patrocínia en sos exàmens. Y en cas de no encontrar-lo, deuran anomenar-lo los procuradors. Y no podrà lo pasan tocar ni trauer del dit lloch alguna de las hiziendas que se li auran senyalat, sens que primer las aigen visurat los procuradors del dit gremi per a resoldrer dits procuradors, si los pasantes són hàbils per a pasar-se mestras y admetre'ls en dit gremi.

9. Que los drets de magestria deurà pagar lo pretendent y depositar, seguida è immediatament que serà admès à exàmens, en mans dels procuradors, ó clavari, del gremi, set lliuras, com se ha practicat. Prestant, al temps de aprobar-se y ser admès per mestre, lo jurament de guardar y cumplir lo contengut en las presens ordinacions, las que al mateix temps deuran llegir-se, y se ly ensenyaran, ó llegiran, sempre que se ly oferesca, tenint-o per convenient los procuradors, ó el mateix gremi.

10. Los fills dels mestres, que en el dia són y per temps neixeran, deuran fer per son exàmen solament una part de dit exàmen, y aquella que à ell ly apareixerà. En diferència, que estos no estaran obligats per pasar-se mestres à estar un dia en cada de altres mestres fora de las casas de sos pares. Y deuran pagar estos per drets de mastreteria = 3 lliuras 10 sous, dich tres lliuras deu sous.

11. Los que se casaran ab fillas de mestra, constant aver cumplert los quatre anys de aprenent y un any de pràctica, deuran pagar per drets de mastreteria = 5 lliuras, dich cinch lliuras.

12. Ningú que no sia mestra, exeminat y aprobat de dits oficis de dit gremi de esta vila, no podrà en ella, ni en son terma treballar, ni en secret ni en públich, hisenda alguna.

13. No podrà mestre algun prestar son nom, en ningun temps, à subjecta algun, que no sia mestre del gremi per a treballar en sa casa, ni en altre, de dits oficis.

14. No podrà mestre algun del gremi de la present vila de Bràfim tenir més que un aprenent en un mateix temps, ni tenir-lo per menos temps que el de quatra anys, à efecte de que quedia ben ensenyat.

15. Que si algun aprenent de este gremi se n'anàs de la casa de son mestre no podrà ser admès en ninguna casa de altre mestra, sens que primer precedesca lo consentiment del metre que lo tenia y de los procurados actuals del gremi. Y així mateix si algun aprenent se n'anàs de casa de un mestre de dit gremi per anar-se'n fora de la vila à apendrer lo mateix ofici, no podrà dit aprenent ser admès en ningun temps per mestre de l'espresat gremi de dita vila, sens que primer conste aver cumplert ab lo segon mestre lo temps que ly faltava, ó avia deixat de cumplir ab lo primer, y tenir un any de pasentia, ó pràctica.

16. Que ningun aprenent sia admès per mestre de este gremi que primer no constia aver pasat los quatre anys de aprenent y un any de pràctica.

17. Que las viudas dels mestres de este gremi que quederan sens fills se'ls permetirà, duran sa viudés, tenir botiga y gosar las propietats com las tenia son marit. Y si alguna de ellas tindrà fills del difunt marit mestre y viurà ab ella podrà igualment tenir botiga, con tal que arribant algun de ells à la edat de vint anys, y exercitia lo ofici, se dega pasar mestre immediatament de aver cumplert los dits vint anys. Essent emperò, libre y facultatiu, à estos y als demés fills de mestre lo pasar-se mestres y agregar-se en dit gremi en la edat de quinze anys.

[18] *Que sempre y quan als procuradors los apareixerà ser convenien lo ajuntar lo gremi podran executar-o ab intervenció del señor batlle, ó sub-batlle, y podrà instar-lo qualsevol individuó tenint lilegítima causa, ó motiu. Nomenant per dit afecte un escrivà per a donar fee de totas las resolucions del gremi. Fent emperò avisar à tots los individuos del gremi per los andedors una hora antes de la que se han de ajuntar. Y en cas de faltar algun individuó, ó de parlar demeciadament ab termes irregulars y malsonans, y aixir-se'n de la junta que no se aigen liquidat las pretencions, incurriran en la pena de una lliura de cera blanca treballada per cada vegada y servirà per augment del gremi.*

19. *Que el andedor de este gremi deurà ser sempre el últim se aurà pasat mestre. Y son càrrech serà de servir y cumplir sas obligacions de avisar als mestres del gremi, sempre que los procuradors ly manaran, baix la pena de una lliura de cera blanca obrada per cada individuó que deixarà de avisar en cada vegada. Y servirà per lo augment del gremi.*

20. *Que sempre que esdevindrà lo morir-se algun mestre, sa muller, ó algun de la família de la casa, y se ly administrar'a lo Santíssim Sagramen, deuran assistir tots los mestres en la forma deguda, estant avisats per lo andador. Y així mateix, deuran assistir en las profesons generals los mestres que tindran càrrech del gremi, y deuran los procuradors trauer la bandera fent-la portar per un del mateix gremi, donant-li per cada vegada dos sous que se pagaran del fondo del gremi. Y així mateix, també trauer los demás ornemens que són per dit afecte, baix la pena de una lliura de cera blanca obrada, y servirà per augment del gremi.*

21. *Que per la unió del gremi podrà cada un dels mestres exercitar tos los dits oficis, estant libre de pagar dret algun de mestratge; sí, emperò, deurà fer exàmen ab la conformitat que lo han fet los fills de mestre.*

22. *Que per lo bon govern y regímen de este gremi se ordena que ningun mestre pot treballar hiziendas falcificadas, pués se deurà observar lo estil que.s deu observar, fen-se sens albitre ni falsificació. Y en cas que se encontra algun que contravinga à lo contingut en esta ordenació se ly cremarà la hizienda, y se multarà ab dos lliuras de cera blanca obrada per augment del gremi, per cada vegada.*

23. *Que per cada un que contravinga en cada un de dits capítols, y per cada vegada que contravindrà en cada un dels que no y ha pena asenyalada, serà multat ab una lliura de cera blanca obrada, en augment del gremi.*

24. *Que per la unió del dit gremi deuran tots los mestres que tingan roba per estricar avisar al procurador que tinga lo càrrech de cuidar dels estricadors, com se pràctica, per estricar la roba quan los toquia la tanda.*

25. *Que per la unió de dit gremi, sempre y quant aige algun mestre irrenitent, que visurada la roba per lo procurador en los estricadors, y essent de parer que la roba ja està en punt de traure-la dels estricadors, y recistís en traure-la dels estricadors, havent-li manat lo procurador que tindrà lo dit càrrech, este ly podrà trauer dels estricadors, y lo renitent mestre serà multat ab una lliura de cera blanca obrada, per cada vegada.*

26. *Que ningun mestre puga estendrer en los estricadors pesa alguna per ningun fi, si sols per estricar, tocant-li la tanda, ó tenint llicència; però esdevenint lo cas de estar desocupats los estricadors, y no aver-i qui vulla estricar (de lo que deurà primer cerceriorar-se), en este cas la podrà estendrer; però la deurà luego traure-la sens la menor repugnància volent altre mestra estricar. Y no volent-la trauer se'n donarà part al procurador que ly manarà la traguia y demás, com està dit en el número antecedent. Y lo mestre renitent serà multat ab una lliura de cera blanca obrada, en augment del gremi.*

Com de present, per ser pochos los individuos del gremi de paraires y demás de la present vila de Bràfim, no se pot observar y practicar tot lo espresat en las preditas ordenacions; no obstant per la bona economia

è unió entre los individuos, que en el dia són y en lo temps seran de dit gremi, se observarà y guardarà tot lo que se puga, conforme està ordenat y disposat. Com així ho firman en la vila de Bràfim y en la casa, ô abadia, del reverent rector de dita vila, als vuyt dies del mes de maig de l'any de Mil set-cents noranta-vuit.

Joan Jover	Andreu Guasch	Joan Guasch
Jaume Guasset	Pau Guitart	Jasintu Jové
Franciscu Jové		

Per Pera Joan Gasset, March Gariga y Francesch Garriga, qui diuen no saber de escriurer firmo yo Onofre Corbella, Rector.

Certifico y dono fe com los dits confreres han firmat y aprobat las preditas constitucions estant tots agregats en lacasa del reverent Rector de Bràfim. Vuý dia 8 de maig de 1799.

Onofre Corbella y Oliver, prebere y rector.

3. RESOLUCIONS APROVADES PEL GREMI DE PAREIRES, TEIXIDORS, RETORCEDORS DE LLANA I ABAIXADORS DE PANYOS DE BRÀFIM.

Bràfim, 1789, maig, 8, i 1798, maig, 8.

Resulucions.

Certifico yo, lo baig firmat Rector de la vila de Bràfim, del Camp y Archebisbat de Tarragona, com vuy, dia present y avall escrit, Jaume Gasset, Josep Guasch, Joan Jové, March Garriga, Lluís Vilanova, menor, y Pau Guitart, tots pareires de la mateixa vila, com à representant lo gremi de pareires, estan congregats en la sala de ma casa y abadia, han disposat y determinat, que respecte als gastos se esdevindran fer per a mantenir los dos estricadors y demés en benefici del dit gremi, unànimes han convingut y concordat, que per ells y sos successors en lo ofici de pareire, des de lo any present y en avan, se obligan à pagar y donar à favor de son patró San Miquel Archàngel mitga paseta en plata per cada una pesa de borell, seal, ó altre espècia, que quiscun de ells, y de sos successors en lo ofici de pareire, estricarà. De lo que ne dono fe y testimoni en Bràfim als 8 dias del mes de maig de 1789. Onofre Corbella y Oliver, Rector de Bràfim.

Als 8 de maig de 1798 han determinat y pagar tots los individus del gremi de pareires per a mantenir los estricadors y escaldadors de llana ab son parol = 4 sous 6 diners per cada una de las pesas de borell se estricaran, ô altre espècia, no obstan lo predit en la antecedent resolució. Y se comenserà a pagar-los de las pesas se estricaran en lo present any de 1798. De lo que ne dono fe en Bràfim en dit dia, mes y any. Onofre Corbella, Rector.

4. COMPTES DE DAURAR EL RETAULE DE SANT MIQUEL ARCÀNGEL, PATRÓ DEL GREMI DE PAREIRES, DE L'ESGLÉSIA PARROQUIAL DE SANT JAUME DE LA VILA DE BRÀFIM

Bràfim, 1786, maig, 6.

En lo any de 1786 se ha acolorí y compost lo Retaule de San Miquel per lo preu de 90 lliuras, las que se han pagat, part à Ramon Soler, daurador, y part à Theresa Soler, viuda y muller que fou del dit Ramon, com consta de recibo fet y firmat per dita viuda. Y per no saber de escriurer donà facultat à Anton Llor, sirurgjà de Bràfim per fer-lo y firmar-lo en son nom. En Bràfim als 6 maig 1786. Las ditas 90 lliuras se pagaran, so és, 53 lliuras 54 sous 2 diners que en quatre partis se encontran en los comptes antecedens, dien estavan

depositadas en lo arxiu de la Rectoria = 27 lliuras 3 sous⁹⁸, que lo sobre dit Lluís [Vilanova] paga del presens comptes, y 9 lliuras 2 sous 10 diners, que han bestret los confreres, so és = Josep Guasch ... 3 lliuras; Joan Jové ... 3 lliuras 8 sous; Jaume Gasset ... 2 lliuras 14 sous 2 diners. Als quals se'ls abonarà en los comptes vinens per los draps auran estricat en lo present any de 1786. De tot lo que ne dono fe. Onofre Corbella, Rector.

5. REBUT DE TERESA, VÍDUA DEL DAURADOR RAMON SOLER, ON RECONeix HAVER REBUT DE LLUÍS VILANOVA, PROCURADOR DEL GREMI DE PARAIREs DE BRÀFIM, 90 LLIURES EN PAGAMENT DEL TREBALL DEL SEU DIFUNT MARIT QUE HAVIA DAURAT EL RETAULE DE SANT MIQUEL PROPIETAT DE DITA CONFRARIA

Bràfim, 1786, maig, 6.

En presència mia confesa señora Theresa Solé, viuda de Tarragona, aver rebut de mans de Llohís Vilanova, procurador de Sant Miquel de la Iglésia de esta de Bràfim, la suma de 90 lliuras, dich noranta lliuras. Y ditas fan paga per lo consert se feu ab lo quondam son marit, anomenat Ramon Solé, deurador, per lo treball de acolorir lo altar del sobredit Sant. Y de la sobredita partida ne ha rebut part son marit y part la sobredita Solé. És ver en Bràfim maitg als 6 de 1786.

Són 90 lliuras.

Per la sobredita Theresa Solé, y en sa presència y de sa voluntat, firmo. Anton Llor, cirurgià.

6. RESOLUCIÓ DEL GREMI DE PARAIREs MODIFICANT LA QUOTA ANYAL, QUE CADA MESTRE HA DE PAGAR PER PODER ESTENDRE I ESCALDAR ELS DRAPS. ALGUNS MESTRES DEIXEN DINERS PER TAL DE SALVAR L'ECONOMIA DEL GREMI

Bràfim, 1814, agost, 8.

Los confreres congregats en la casa de la Rectoria, lo mateix dia 8 de agost de 1814, han determinat y resolt, que de vuy en avant se deurà pagar una peseta per quiscun drap.

Noto, com los baix escrits han bastret y deixat à la confaria los diners que allí estant notats, ab los pactes de recobrar-los de la mateixa confraria, luego que-y hage lloch ô proporció.

<i>Pau Jové</i>	<i>ha bastret</i>	<i>2 duros plata</i>
<i>Jacinto Jové</i>	<i>.....</i>	<i>2 duros</i>
<i>Pere Joan Gaset</i>	<i>.....</i>	<i>2 duros</i>
<i>Francesch Guasch</i>	<i>.....</i>	<i>1 duro</i>
<i>Joan Valldoçera</i>	<i>.....</i>	<i>1 duro</i>
<i>Joan Jové</i>	<i>.....</i>	<i>1 duro</i>
<i>Joan Guasch</i>	<i>.....</i>	<i>1 duro</i>
<i>Joseph Santaló</i>	<i>.....</i>	<i>1 duro</i>
<i>Pau Guitart</i>	<i>.....</i>	<i>1 duro</i>
<i>March Garriga</i>	<i>.....</i>	<i>1 duro</i>

⁹⁸ El 30 de gener de 1786 Joan Jové i Lluís Vilanova tragueren de l'arxiu de la rectoria de Bràfim les quantitats següents, que destinaren al pagament del daurador de l'altar de Sant Miquel: dels comptes de 1776: 14 lliures 1 sous i 8 diners; dels comptes de 1777-78: 18 lliures i 6 sous; dels comptes de 1779: 10 lliures 18 sous i 1 diner, i dels comptes de 1780: 10 lliures 8 sous i 5 diners.

Tots los quals duros té rebuts Josep Santaló com â procurador de la confraria. Verum Joseph Rubió, Rector.

Tots los sobre-escrits duros ja estan tornats dia 18 de juny de 1815. Verum. Josep Rubió, Rector.

7. RESOLUCIÓ DEL GREMI DE PARAIREs DETERMINANT QUAN CAL PAGAR LA QUOTA ANYAL, QUE CADA MESTRE HA DE PAGAR PER PODER ESTENDRE I ESCALDAR ELS DRAPS

Bràfim, 1816, maig, 8.

Los confreres de Sant Miquel congregats à la casa de la Rectoria lo mateix dia 8 de maig han resolt pagar los draps que faràn de Sant Miquel à Sant Miquel de maig. Pués vuy, maig 8 de 1816, se han pagat tots los fins vuy fets. Verum. Llenas, Ecònomo.

8. RESOLUCIONS APROVADES PEL GREMI DE PARAIREs, TEIXIDORS, RETORCEDORS DE LLANA I ABAIXADORS DE PANYOS DE BRÀFIM.

Bràfim, 1819, maig, 8; 1820, maig, 8, i 1821, maig, 8.

Resolucions fetas per lo gremi de peraires.

Dia 8 de maig de 1819 Resolgué lo gremi, â pluralitats de vots, que no se pugui estricar ningun drap en los estricadors de la present vila, que dit drap no sia fabricat en Bràfim, baix la pena que li exigirà lo procurador. Verum. Jaume Alentorn, rector.

Dia 8 de maig de 1820. Resolgué lo gremi de peraires que ningú pugua posar drap algun als estricadors ni als ganxos, baix la pena de una lliura de cera blanca â favor de Sant Miquel.

Ítem, que ningú pugua estricar drap algun foraster mentres ni hagia per estricar dels fabricats en la vila, baix la mateixa pena. Verum. Jaume Alentorn, rector.

Dia 8 de maig de 1821. Resolgué lo gremi, â pluralitat de vots, que quant se hagia de viaticar algun individu del gremi lo procurador deu avisar als demés individus de la confraria, ô gremi, per assistir â acompanyar lo Santíssim Sagrament. Y al que faltará, estan avisat, lo procurador li exigirà la pena de una lliura de cera blanca obrada per Sant Miquel.

Ítem, después de comgregat algun individu del gremi, si la casa avisa al procurador, deu lo procurador avisar, per torn, â dos individus del gremi cada dia, ô regularment cada nit, per assistir al malalt fins sia mort, ô fora de perill de morir. Y aquell, que avisat per lo procurador, no complirà se li exigirà, per cada dia, ô nit, que faltia una lliura de cera blanca per Sant Miquel.

Ítem, en verificar-se que morirà algun individu del gremi deu avisar lo procurador als demés per a que assistescan a l'enterro. Y faltan, estant avisats per lo procurador, pagaran de pena una lliura de cera blanca obrada per Sant Miquel.

Ítem, han resolt també, que Pelegrí Castellà pugua traurer sas finestras en la casa nova, â la part dels estricadors, però que també las deguia tapar, sempre y quant lo gremi ho resoldrà convenient. De tot lo que ne dono fe. Verum. Jaume Alentorn, Rector.

9. LLISTAT DELS CONFRARES DEL GREMI DE SANT MIQUEL ARCÀNGEL DE BRÀFIM
Bràfim, finals del segle XVIII - principis del segle XIX.

Memorial dels individus del gremi de parayres y demás de San Miquel Archàngel.

Jauma Gasset [òbit 1805].

Joan Jové y Urgia [òbit].

Marc Garriga y Gasset.

Lluís Vilanova.

Pau Fon [obiit].

Pau Guitart.

Hiacinto Jové y Vilanova.

Joan Guasch y Sagarra [obiit].

Pera Joan Gasset y Guitart.

Andreu Guasch y Sagarra [obiit 1821].

Francisco Jové y Vilanova [obiit].

Francesch Garriga y Busquet [obiit].

Pau Jové y Vilanova.

Francesch Guasch y Segarra⁹⁹.

Francesch Gasset y Guitart¹⁰⁰.

Marian Carbonell¹⁰¹.

Pelegrí Castellà¹⁰².

Joan Valldocera y Manyé¹⁰³.

Joan Rius y Guitart¹⁰⁴.

Joseph Guasch y Gelembí¹⁰⁵.

Pau Pier¹⁰⁶.

⁹⁹ Francesc Guasch i Segarra s'incorporà a la confraria el 1802.

¹⁰⁰ Francesc Gasset i Guitart s'incorporà a la confraria el 1804.

¹⁰¹ Marià Carbonell s'incorporà a la confraria el 1804.

¹⁰² Pelegrí Castellà s'incorporà a la confraria el 1806. "Ítem, ha rebut dit Marian= 7 lliures de Pelegrí Castellà que ha entrat â confrare. Verum. Corbella, Rector".

¹⁰³ "Ítem, ha rebut dit Pelegrí, procurador, 5 lliuras de Joan Valldocera, que ha entrat a la confraria vuy dia 26 de juny de 1807. Joan Ferrer, prevere ecònomo".

¹⁰⁴ "Ítem, ha rebut dit Pelegrí, procurador, set lliuras de Joan Rius, que ha entretat [sic] en la confraria vuy dia 15 de octubre de 1807. Verum Padró, ecònomo".

¹⁰⁵ "Ítem, té rebut dit Pelegrí, procurador, set lliures de Joseph Guasch y Gelembí, que ha entrat en la confraria vuy dia 2 de desembre de l'any 1807. Verum Joseph Rubió, rector".

¹⁰⁶ "Dia 16 de maig de 1808 Pau Pier se agrega al gremi, ó confraria, de Sant Miquel, que administren los perayres de la vila de Bràfim; y per çó entrega á Joan Valldocera, procurador, 7 lliures en dit dia, mes y any. Verum Joseph Rubió, rector.

Pau Comes y Padró¹⁰⁷.

Francisco Valldocera y Porta, entrà a 21 deembre 1816.

Joan Valldocera, dit lo Àngel, entrà a 8 de maig 1817.

Isidro Valldocera y Mañer entrà a 13 de juny de 1818.

Pere Garriga y Garriga entrà a 8 de maig de 1820.

Joan Grau y Busquets entrà en 8 de maig de 1821.

Joseph Garriga y Gasset entrà en 8 maig de 1821.

Pau Castellà y Alemany entrà a 17 de deembre de 1824.

Francisco Jové ... 1826.

Joseph Santal[ó] entrà a confrare ... 1814¹⁰⁸

.....

Joan Jové i Vilanova¹⁰⁹.

Joan Guasch¹¹⁰.

Pau Carreras¹¹¹.

APÈNDIX DOCUMENTAL II

SAGRISTANS DE LA CONFRARIA DE SANT MIQUEL ARCÀNGEL DEL PONT D'ARMENTERA.

1757	Vicenç Ral, sastre, i Josep Balenyà, pagès de la Raval.
1758	Manuel Aloy, fuster, i Gaspar Balmas.
1759	Vicenç Ral, sastre, i Joan Tosas, teixidor de lli.
1760	Joan Pau Vives i Miquel Cardona, paraire.
1761-62	Joan Alamany, del carrer de l'església, i Ventura Balmas, teixidor.
1762-63	Jaume Parés i Jaume Puig.
1763-64	Jaume Parés i Jaume Puig.
1764-65	Vicenç Ral, sastre, i Damià Vergés, forner.
1766	Jaume Puig, "abaixador de llana" i Anton Castellà, paraire.

¹⁰⁷ "Dia 5 del mes de abril de l'any 1816 Pau Comes y Padró, se agregà y asocia a la confraria de Sant Miquel, administrada per los mestres perayres de Bràfim, y per so entregà a Jacinto Jové, procurador 7 lliures en dit dia, mes y any. Verum Joseph Llenas, ecònomo".

¹⁰⁸ "Dia 7 de marz de 1814 Joseph Santaló, mestre perayre, se asente a la confraria de Sant Miquel fundada en la Iglésia de Bràfim: y per ço entrega a Joseph Guasch, procurador de dita confraria, 3 lliures 10 sous, que és lo que acostuman donar los fills de mestre perayre, com ho és dit Joseph Santaló".

¹⁰⁹ Joan Jové i Vilanova, malgrat que no figura al llistat, s'incorporà a la confraria el 1801.

¹¹⁰ Joan Guasch, malgrat que no figura al llistat, s'incorporà a la confraria el 1814. "Dia 17 de juny de 1814 Joan Guasch, fill de mestre perayre, se asenta a la confraria de Sant Miquel, y entrega a Joseph Guasch, procurador, 3 lliures 10 sous. Verum Joseph Rubió, Rector".

¹¹¹ "Dia 8 de deembre de 1814 Pau Carreras, perayre de Bràfim, se asenta y asocia a la confraria de Sant Miquel, administrada per los mestres perayres de Bràfim; y per ço entrega 7 lliures a Joseph Santaló, procurador que és de dita confraria. Verum Joseph Rubió, Rector".

1767	Vicenç Ral, sastre, i Jaume Cardona, paraire.
1768	Pau Sans i Damià Vergés, forner.
1769-70	Vicenç Ral, sastre, i Jaume Cardona, paraire.
1771-72	Jaume Puig i Magí Carreras, paraire.
1773-74	Jaume Foguet, paraire, i Joan Alamany.
1775	Josep Sans i Miquel Cardona, paraire.
1776-77	Joan Tosas, teixidor de lli, i Francesc Baura, fuster.
1778-79	Magí Carreras, paraire, i Damià Vergés, forner.
1779-81	Miquel Cardona, paraire, i Francesc Baura, fuster.
1782-83	Aleix Vergés i Joan Grimau, pagesos.
1784	Francesc Baura, fuster, Joan Tosas, teixidor de lli.
1785	Ramon Mestre i Nicolau Tous.
1786	Francesc Baura, fuster, i Baptista Vicent.
1787	Magí Carreras, paraire, i Joan Grimau, pagès.
1788-89	Nicolau Tous i Joan Ricart, paraire.
1790	Joan Grimau i Miquel Cardona, pagesos.
1791	Joan Rovira i Joan Ricart, paraires.
1792	Francesc Toses i Pelegrí Valmas.
1793	Josep Valmas i Jaume Mañer, cardadors.
1794	Andreu Mañer i Joan Bertran.
1795	Pere Joan Vives i Jaume Foguet.
1796	Pelegrí Valmas i Joan Ricart, paraire.
1797	Magí Fuget i Joan Mortró.
1798	Josep Rovira i Jaume Foguet, menor.
1799	Pere Vallverdú i Pere Bertran, paraire.
1800	Josep Casanoves i Pere Pau Alemany.
1801	Andreu Mayné, teixidor de llana, i Francesc Targa, paraire.
1802	Benet Vicens i Pelegrí Balmes.
1803	Jaume Cardona, major, i Pere Pertran, paraires.
1804	Josep Soldevila, teixidor, i Joan Morató, pagès.
1805	Miquel Vicens, espartenyer, i Pau Hilari, pagès.
1806	Pau Alari i Isidre Tous, teixidor de llana.
1807	Joan Morató, fuster, i Isidre Tous, teixidor de llana.
1808	Andreu Mañer, teixidor de llana, i Pelegrí Balmes.
1809	Anton Tosas i Andreu Mañer, menor.
1810	Anton Tosas i Jaume Bertran, paraire.
1811	Isidre Tous i Benet Vicents.
1814	Pau Hilari, pagès, i Joan Queralt.
1818	Andreu Manyé i Tous i Ramon Carreras, paraire.
1819-20	Andreu Manyé i Tous i Ramon Carreras, paraire.
1821	Anton Casanovas i Andreu Manyé.

- 1822-23 Andreu Masagué, teixidor, i Jaume Bertran, paraire.
1824-25 Andreu Manyé i Jaume Bertran, paraire.
- PROCURADORS DE LA CONFRARIA DE SANT MIQUEL ARCÀNGEL DEL PONT D'ARMENTERA
- 1757 Jaume Martró i Pere Joan Puig, "retorcedor de llana".
1758 Josep Ginestà, espartenyer, i Josep Soler, teixidor de lli.
1759 Miquel Tous, teixidor de lli i llana, i Jaume Puig, "abaixador de panÿos".
- 1760 Joan Martí, paraire, i Josep Ginesta, espartenyer.
1761-62 Jaume Martró i Manuel Aloy, fuster.
1762-63 Joan Martí, paraire, i Miquel Tous, teixidor de lli i llana.
1763-64 Joan Martí, paraire, i Miquel Tous, teixidor de lli i llana.
1764-65 Jaume Martró i Manuel Aloy, fuster.
1766 Joan Alemany, del carrer de l'església, i Joan Grimau, del carrer de vall, pagesos.
- 1767 Josep Ventura, ferrer, i Ventura Balmas.
1768 Miquel Tous i Pere Joan Puig, "retorcedor de llana".
1769-70 Ramon Mestre, paraire, i Jaume Foguet, paraire.
1771-72 Joan Martí i Josep Sans.
1773-74 Jaume Cardona, paraire, i Sebastià Tous, mestre de cases.
1775 Pere Joan Puig, "retorcedor de llana" i Josep Ral, sastre.
1776-77 Bonaventura Valmas i Josep Soldevila.
1778-79 Josep Badia, mestre de cases, i Josep Torelló, sabater.
1779-81 Sebastià Tous, mestres de cases, i Jaume Cardona, paraire.
1782-83 Josep Torelló, sabater, i Francesc Sans, paraire.
1784 Josep Ral, sastre, i Daimà Vergés, forner.
1785 Benet Torelló i Magí Carreras, paraire.
1786 Josep Sans i Pere Joan Puig, "retorcedor de llana".
1787 Nicolau Tous i Miquel Cardona, pagesos.
1788-89 Baptista Vicent i Francesc Tosas.
1790 Pere Valmas i Josep Soldevila, teixidor.
1791 Joaquim Ral, sastre, i Josep Sans, menor, paraire.
1792 Baptista Vicent i Pere Joan Aluja.
1793 Daimà Vergés, paraire, i Miquel Tous, teixidor.
1794 Josep Alegret, pagès, i Josep Casanovas.
1795 Joaquim Ral, sastre, i Joan Rovira, paraire.
1796 Josep Sans, menor, paraire, i Baptista Vicent.
1797 Jaume Fuguet i Josep Alegret, pagès.
1798 Magí Carreras, paraire, i Vicenç Ral.
1799 Baptista Vicens, menor, i Jaume Cardona, menor.
1800 Josep Rovira i Joaquim Turalló.

1801	Vicenç Ral i Joan Mortró, fuster.
1802	Joan Tous i Jaume Cardona.
1803	Pere Joan Aluja, ferrer, i Josep Rovira, paraire.
1804	Josep Alegret, pagés, i Joaquim Turalló, fadrí, sabater.
1805	Marc Cabot, mestre de cases, i Benet Vicens, paraire.
1806	Joan Grimau i Ramon Carreras.
1807	Ramon Carreras i Jaume Foguet, menor.
1808	Baptista Vicens, vídu, i Josep Grau, paraires.
1809	Pere Pau Alemany i Josep Vicens.
1810	Andreu Massaguer, paraire, i Josep Rovira, fuster.
1811	Pere Joan Aluja i Josep Rovira, fuster.
1814	Josep Grau i Pere Pau Alemany.
1818-20	Vicenç Ral i Josep Torelló, menor.
1821	Joan Alemany i Pier i Isidre Manyé, pagès.
1822-23	Andreu Massaguer, paraire, i Isidre Manyé, pagès.
1824-33	Ramon Carreras, paraire, i Isidre Manyé, pagès.
1834-35	Isidre Manyé, pagès.
1842-44	Joan Balaña i Miquel Tous, paraires.
1844-53	Joan Balaña i Miquel Tosas, paraires.
1854-69	Francesc Alegret i Joan Balaña.
1870-75	Joan Baptista Ral i Joan Balaña.

PROCURADORS DE LA CNFRARIA DE SANT MIQUEL ARCÀNGEL DE BRÀFIM

1770	Jaume Gasset, paraire.
1771	Jaume Gasset, paraire.
1772-74	Joan Jové.
1775	Jaume Gasset, paraire.
1776	Josep Porta, paraire.
1777-78	Joan Jové, paraire.
1779	Josep Guasch.
1780	Jaume Gasset.
1781-83	No hi hagué procurador.
1784	Marc Garriga, paraire.
1785	Lluís Vilanova, menor.
1786	Pau Guitart, paraire.
1787	Jaume Gasset, paraire.
1788	Josep Guasch.
1789	Joan Jové, paraire.
1790	Marc Garriga, paraire.
1791-93	Lluís Vilanova, paraire.
1794	Pau Guitart, paraire.

1795	Jacint Jové.
1796	Joan Guasch i Sagarra.
1797	Pere Joan Gasset.
1798	Francesc Jové i Vilanova.
1799-1800	Andreu Guasch, paraire.
1801	Francesc Garriga i Busquet, paraire, i Francesc Gasset.
1802	Pau Jové.
1803	Francesc Guasch i Segarra.
1804	Joan Jové i Vilanova.
1805	Francesc Gasset.
1806	Marià Carbonell.
1807	Pelegri Castellà.
1808	Joan Valldocera i Manyer.
1809-10	Josep Guasch i Gelambí.
1810-11	Joan Guasch.
1812-13	Francesch Guasch.
1813-14	Josep Guasch i Llorens, paraire.
1814-15	Josep Santaló, paraire.
1815-16	Jacint Jové i Vilanova.
1816-17	Pau Comes i Padró, paraire ¹¹² .
1817-18	Pier, paraire.
1818-19	Francesc Valldocera i Porta, procurador major, i Pau Jover, procurador.
1819-20	Pau Jover, procurador major, i Isidre Valldocera, procurador menor.
1820-21	Isidre Valldocera, procurador major, i Pau Comes i Pedró, a compte de Pere Garriga i Garriga, procurador menor.
1821-24	Pere Garriga i Garriga, procurador major, i Joan Grau i Busquets, paraire, procurador menor.
1824-25	Joan Grau i Busquets, paraire.
1825-26	Jacint Jové i Vilanova ¹¹³ .
1826-27	Pau Carreres, paraire ¹¹⁴ .
1827-28	Pau Castellà i Alemany, paraire.

¹¹² També llegim "Pau Comas y Pedró, peraire".

¹¹³ També llegim "Jacinto Jover".

¹¹⁴ També llegim "Pau Carreras".

APÈNDIX DOCUMENTAL III

1. DRAPS "ESTRICATS" PELS CONFRARES DEL GREMI DE PARAIRES I TEIXIDORS DE BRÀFIM (1771-1826).

<i>Any</i>	<i>Draps estricats per confreres</i>	<i>Import</i>	<i>Draps estricats per no confreres</i>	<i>Import</i>
1771	—	9 ll 18 s	—	—
1772-74	304	30 ll 8 s	15	8 ll 2 d
1775	83	8 ll 6 s	1	7 s 6 d
1776	86	8 ll 12 s	—	—
1777	81	8 ll 2 s	—	—
1778	85	8 ll 10 s	—	—
1781-83	—	26 ll 10 s	—	—
1784	120	12 ll	1	8 s
1785	142	14 ll	—	—
1786	128	12 ll 16 s	1	10 s
1787	146	14 ll 12 s	—	—
1788	149	14 ll 12 s	—	—
1789	122	22 ll 17 s 6 d	—	—
1790	138	25 ll 17 s	—	—
1791-93	377	70 ll 13 s 9 d	4	1 ll 3 s 6 d
1794	36	12 ll 7 s 5 d	—	—
1795	109 ⁵	20 ll 10 s 7 d	—	—
1796	133	24 ll 18 s 9 d	—	—
1797	157	29 ll 17 s 3 d	—	—
1798	188	31 ll 10 s 6 d	—	—
1799-1800	124	23 ll 5 s	2	16 s
1800	104	19 ll	1	8 s
1801	114	21 ll 7 s 6 d	—	—
1802	114	21 ll 7 s 6 d	5	2 ll
1803	127	23 ll 16 s 3 d	1	8 s
1804	123	23 ll 1 s 3 d	3	1 ll 4 s
1805	132	24 ll 15 s	1	8 s
1806	181	34 ll 13 s 9 d	1	16 s
1807	221	41 ll 8 s 9 d	—	—
1816	111	41 ll 12 s 6 d	—	—
1817	85	31 ll 17 s 6 d	—	—
1818	126	47 ll 8 s 9 d	—	—
1819	141	52 ll 17 s 6 d	5	2 ll 6 s 10 d
1820	150	56 ll 12 s 6 d	2	1 ll 2 s 6 d

Any	Draps estricats per confreres	Import	Draps estricats per no confreres	Import
1821-23	87	33 ll	—	—
1824	48	9 ll	—	—
1825	35	6 ll 11 s 3	—	—
1826	46	9 ll 3 s 3 d	—	—

2. MOVIMENT ECONÒMIC DE LA CONFRARIA DE SANT MIQUEL DE PARAIRES I TEIXIDORS DEL PONT D'ARMENTERA (1756-1870)

Any	Ingressos	Despeses	Superàvit
1756-57	63 ll 7 s 11 d	57 ll 18 s 1 d	5 ll 9 s 10 d
1758	23 ll 9 s 1 d	21 ll 13 s 4 d	1 ll 15 s 9 d
1759	23 ll 6 s 3 d	24 ll 4 d	- 5 s 3 d
1760	8 ll 13 s 8 d	—	—
1761-62	50 ll 15 s 2 d	47 ll 18 s 4 d	2 ll 16 s 2 d
1763-64	22 ll 11 s	19 ll 7 s 6 d	3 ll 3 s 6 d
1764	17 ll 19 s 10 d	14 ll 15 s 9 d	3 ll 4 s
1765-66	15 ll 8 s	9 ll 9 s	6 ll 2 s
1767	25 ll 14 s 6 d	24 ll 18 s 4 d	16 s 2 d
1768	18 ll 1 s 10 d	16 ll 18 s 11 d	1 ll 2 s 11 d
1769-70	53 ll 8 s 7 d	44 ll 12 s 3 d	8 ll 16 s 4 d
1771-72	68 ll 9 s 11 d	56 ll 18 s 8 d	11 ll 11 s 3 d
1773-74	67 ll 18 s	47 ll 18 s	20 ll
1775	26 ll 6 s 6 d	26 ll 6 s 6 d	0
1776-77	39 ll 13 s 3 d	19 ll 16 s 6 d	19 ll 16 s 9 d
1778	59 ll 15 s 2 d	42 ll 17 s 8 d	16 ll 17 s 6 d
1779-81	23 ll 19 s 3 d	13 ll 13 s 1 d	10 ll 6 s 2 d
1782	29 ll 5 s 6 d	25 ll 17 s 2 d	3 ll 8 s 4 d
1783	21 ll 1 s 8 d	17 ll 17 s 2 d	3 ll 4 s
1784	14 ll 6 s	6 ll 2 s 7 d	8 ll 3 s 5 d
1785	23 ll 3 s 9 d	8 ll 14 s 5 d	14 ll 9 s 4 d
1786	37 ll 6 s 6 d	28 ll 2 s 5 d	9 ll 4 s 1 d
1787	20 ll 2 s 1 d	7 ll 11 s 6 d	12 ll 10 s 7 d
1788-89	56 ll 10 s 7 d	38 ll 3 s 3 d	18 ll 7 s 4 d
1789-90	55 ll 15 s 7 d	25 ll 12 s	30 ll 3 s 7 d
1790-91	72 ll 6 s 10 d	43 ll 15 s 1 d	28 ll 11 s 9 d
1791-92	77 ll 9 s 2 d	56 ll 12 s 10 d	19 ll 13 s 6 d
1792-93	67 ll 14 s 8 d	44 ll 3 s 6 d	23 ll 11 s 2 d
1793-94	48 ll 15 s	30 ll 15 s	18 ll

<i>Any</i>	<i>Ingressos</i>	<i>Despeses</i>	<i>Superàvit</i>
1795	38 ll 8 d	29 ll 6 s	8 ll 14 s 8 d
1796	8 ll 14 s 8 d	7 ll 2 s 6 d	17 ll 11 s
1797	82 ll 8 s 8 d	49 ll 17 s 9 d	32 ll 2 s 8 d
1798	94 ll 6 s 3 d	58 ll 3 s 2 d	36 ll 5 s 1 d
1799	91 ll 12 s 4 d	63 ll 3 s 10 d	28 ll 10 s 4 d
1800	49 ll 16 s 4 d	42 ll	8 ll 9 s
1801	58 ll 3 s	41 ll 13 s 2 d	16 ll 9 s 10 d
1802	—	—	3 ll 10 s 9 d
1803	—	—	11 ll 12 s 6 d
1804	—	—	9 ll 16 s 4 d
1805	—	28 ll 10 s 4 d	10 ll 16 s 10 d
1806	—	—	16 ll 16 s 10 d
1807	—	—	10 ll 2 s
1808	—	—	1 ll 13 s
1809	—	—	5 ll 13 s 6 d
1813-14	—	—	12 s 11 d
1818-19	—	—	2 ll 10 s 7 d
1820	—	—	6 s
1821	—	—	9 s 9 d
1822-23	—	—	33 ll
1824-26	—	—	9 ll
1827	9 ll 8 s	9 ll 8 s	0
1828	9 ll 4 s	9 ll 4 s	0
1829	9 ll 12 s	9 ll 12 s	0
1830	9 ll 1 s	9 ll 1 s	0
1831	8 ll 18 s 6 d	8 ll 18 s 6 d	0
1832	14 ll 15 s 6 d	14 ll 15 s 6 d	0
1833	8 ll 10 s 5 d	8 ll 9 s 10 d	7 d
1834	4 ll 11 s	4 ll 15 s 9 d	4 s 9 d
1835	—	—	1 ll 16 s 3 d
1843	16 ll 7 s 1 d	26 ll 7 s 1 d	0
1844	10 ll 4 s 8 d	9 ll 3 s 10 d	1 ll 10 d
1845	27 ll 11 s 6 d	27 ll 8 s	3 s 6 d
1846	27 ll 13 s 10 d	27 ll 12 s 9 d	1 s 1 d
1847	8 ll 18 s 5 d	8 ll 19 s 3 d	-10 s
1848	26 ll 12 s 6 d	31 ll 10 s	- 4 ll 17 s 6 d
1849	39 ll 15 s	43 ll 15 s	- 4 ll
1850	7 ll	7 ll	—
1851	6 ll 7 s 6 d	6 ll 7 s 6 d	—

La confraria de Sant Miquel del Pont d'Armentera i el gremi de Sant Miquel Arcàngel a Bràfim

<i>Any</i>	<i>Ingressos</i>	<i>Despeses</i>	<i>Superàvit</i>
1852	6 ll 7 s 6 d	6 ll 7 s 6 d	—
1853	5 ll 1 s 3 d	7 ll 2 s 6 d	- 2 ll 1 s 3 d
1854	56 rals	56 rals	—
1855	56 r	56 r	—
1856	61 r	61 r	—
1857	56 r	56 r	—
1858	48 r	48 r	—
1859	45 r	45 r	—
1860	9 r	68 r	- 59 r
1861	13 r 6 m	88 r 8 m	- 75 r 2 m
1862	60 r	60 r	—
1863	31 r	31 r	—
1864	18 r	36 r	- 18 r
1865	36 r	36 r	—
1866	43 r	44 r	—
1867	44 r	37 r	—
1868-69	37 r	37 r	—
1870	15 r	39 r	- 39 r

3. MOVIMENT ECONÒMIC DEL GREMI DE SANT MIQUEL DE PARAIRES I TEIXIDORS DE BRÀFIM (1771-1826)

<i>Any</i>	<i>Ingressos</i>	<i>Despeses</i>	<i>Superàvit</i>
1771	17 ll 18 s	11 ll 7 s 4 d	6 ll 10 s 8 d
1772-74	71 ll 10 s	36 ll 10 s 8 d	34 ll 19 s 4 d
1775	65 ll 14 s 10 d	11 ll 16 s 6 d	53 ll 18 s 4 d
1776	73 ll 15 s 7 d	59 ll 13 s 11 d	14 ll 1 s 8 d
1777-78	35 ll 3 s 8 d	16 ll 17 s 8 d	18 ll 6 s
1779	18 ll 14 s 9 d	7 ll 16 s 8 d	10 ll 18 s 1 d
1780	15 ll 7 s	4 ll 19 s 4 d	10 ll 8 s 5 d
1781-83	28 ll 6 s 4 d	22 ll 14 s 11 d	5 ll 11 s 5 d
1784	40 ll 5 s	26 ll 6 s 6 d	13 ll 13 s 11 d
1785	42 ll 16 s 8 d	42 ll 17 s 11 d	- 1 s 3 d
1786	18 ll 2 s	7 ll	11 ll 2 s
1787	22 ll 15 s 2 d	11 ll 3 s 5 d	11 ll 11 s 9 d
1788	43 ll 4 s 6 d	11 ll 8 s	22 ll 16 s 6 d
1789	48 ll 4 s 1 d	12 ll 7 s 1 d	35 ll 17 s
1790	64 ll 7 s	41 ll 11 s 1 d	22 ll 16 s 1 d
1791-93	116 ll 14 s 10 d	112 ll 11 s 5 s	4 ll 3 s 5 d

<i>Any</i>	<i>Ingressos</i>	<i>Despeses</i>	<i>Superàvit</i>
1794	21 ll 16 s 4 d	10 ll 7 s 3 d	11 ll 9 s
1795	37 ll 4 s 1 d	22 ll 14 s 10 d	14 ll 9 s 3 d
1796	55 ll 11 s	19 ll 4 s 4 d	36 ll 6 s 4 d
1797	84 ll 11 s 1 d	69 ll 19 s 9 d	14 ll 10 s
1798	59 ll 4 s 7 d	17 ll 14 s 11 d	41 ll 11 s 6 d
1799-1800	80 ll 12 s 3 d	30 ll 3 s 3 d	50 ll 9 s
1801	103 ll 11 s 8 d	110 ll 10 s 6 d	6 ll 19 s 3 d
1802	32 ll 10 s 9 d	24 ll 3 s 9 d	8 ll 6 s 3 d
1803	42 ll 6 s 6 d	28 ll 9 s 7 d	14 ll 11 d
1804	57 ll 10 s 2 d	46 ll 17 s 5 d	10 ll 12 s 9 d
1805	45 ll 11 s 9 d	17 ll 12 s	27 ll 19 s 9 d
1806	78 ll 17 s 6 d	41 ll 9 s	34 ll 18 s 2 d
1807	103 ll 5 s 3 d	54 ll 15 s 6 d	48 ll 9 s 9 d
1808	82 ll 6 s	48 ll 15 s 8 d	33 ll 10 s 6 d
1809-10	41 ll 6 s 11 d	35 ll 2 s 3 d	12 ll 15 s 5 d
1810-11	12 ll 15 s 5 d	15 ll 1 s 11 d	2 ll 6 s 6 d
1812	12 ll 15 s 8 d	24 ll	4 ll 12 s 8 d
1813	7 ll 14 s 2 d	6 ll 6 s 3 d	9 ll 9 s 9 d
1814	46 ll 15 s 1 d	47 ll 7 s 9 d	12 s 8 s
1815-16	94 ll 3 s 1 d	43 ll 18 s	50 ll 5 s 1 d
1816	112 ll 3 s 10 d	64 ll 19 s 4 d	47 ll 4 s 6 d
1817	85 ll 15 s 1 d	65 ll 3 s 10 d	20 ll 11 s 3d
1818	82 ll 2 s	38 ll 5 s	43 ll 17 s
1819	113 ll 14 s 1 d	47 ll 4 s 6 d	66 ll 9 s 7 d
1820	137 ll 3 s 11 d	29 ll 15 s 11 d	107 ll 8 s
1821-23	35 ll 14 s	27 ll 12 s 9 d	8 ll 1 s 3 d
1824	51 ll 8 s	20 ll 6 s 2 d	39 ll 3 s 1 d
1825	46 ll 14 s 4 d	29 ll 16 s 4 d	20 ll 18 s 8 d
1826	40 ll 3 s 5 d	27 ll 2 s 16 d	10 ll 9 s 3 d

VOCABULARI

Abaixador de panyos: l'operari que es dedica a abaixar el pèl dels draps de llana.

Annuals: quantitat que els confreres pagaven cada any.

Bací: plat fondo o altre recipient per recollir diners en acapta.

Estricador: bastiment de fusta amb claus on es posa tibant la roba mullada perquè en eixugar-se no s'estrenyi.

Estricar: estirar amb intermitències (les troques de fil que s'han tenyit o adobat); posar (una roba mullada) a l'estricador.

Paraire: el que es dedica a preparar la llana per a ésser teixida, és a dir, a pentinar-la, cardar-la, perxar-la, etc.

